

Viktor Horváth
Turecké zrcadlo

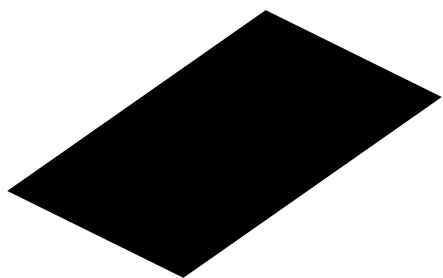
Větrné mlýny

Viktor Horváth, maďarský spisovatel a překladatel z angličtiny, němčiny a španělštiny. Narodil se v roce 1962 v Pětikostelí, na tamější univerzitě vyučuje teorii historického vývoje a formy verše středověké a pozdně středověké literatury. Krom řady básní, povídek a esejů napsal několik románů, např. *Át* (*Hotovo*, 2004), *Török tükkör* (*Turecké zrcadlo*, 2009) a je editorem dvou básnických antologií: *A tavaszi édessége* (*Sladkost jara — překlady středověké milostné poezie*, 2004) a *Udvaratlan szerelem* (*Nezdvořilá láska — překlady středověké obscénní poezie*, 2006). Překladatel Jiří Zeman o něm říká: „Coby spisovatel vybočuje z normálu a ubírá se nestandardními cestami. Coby historik k sobě nechává promlouvat předměty. Nejen starožitnosti a mechem porostlé kameny, ale i předměty moderní, vyrobené například z kaučuku. Východiska má rozmanitá; jejich kombinace přinášejí pozoruhodné výsledky.“

Větrné mlýny

Viktor Horváth
Turecké zrcadlo

The image features a minimalist, abstract design composed of several overlapping, solid black geometric shapes. These shapes are tilted and layered, creating a sense of depth and movement. The central focus is the text, which is placed on one of the overlapping shapes.

Viktor Horváth
Turecké zrcadlo

Tato publikace byla realizována za finanční podpory Evropské unie.
Za obsah publikace (sdělení) odpovídá výlučně autor a Evropská komise
neodpovídá za použití informací, jež jsou jejich obsahem.

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

The translation of the book was subsidized by
the Hungarian Books & Translations Office of the Petőfi Literary Museum.

Kniha vychází s podporou Ministerstva kultury České republiky.

© Jelenkor, Pécs 2009

© Viktor Horváth, 2016

Translation © Simona Kolmanová, 2016

© Větrné mlýny, 2016

ISBN 978-80-7443-196-8 (papírová kniha)

ISBN 978-80-7443-245-3 (e-book)

Překlad Simona Kolmanová

Otevření

Ve jménu Boha milosrdného, slitovného.

Což jsme ti hrud' tvou neotevřeli

a nesňali s tebe tvé břemeno,

jež záda tvá tak tížilo,

a pověst tvou jsme do výše nezvedli?

Vždyť se strastmi i úleva přichází,

věru že se strastmi i úleva přichází!

A až se uvolníš, pak dál se namáhej

a k Pánu svému v touze spěj!

— Súra 94 —¹

Efendi skvoucí tváře!

Mé drahé dítě mých dětí! Jistě jsi tuto knihu otevřel ve svém pokoji s koberci na stěnách a opřený o napěchované polštáře usrkáváš u vlídného ohně horký nápoj. Píšu ji pro tebe, čti ji s vroucností!

Já četl nerad a nebavilo mě ani psát. Měl jsem rád ušlechtilé hřebce, připevňování per k šípům, loupení, číhání, kouzelné ženy a stroje; zajímalo mě, jak je možné někoho z deseti kroků trefit buzdogánem do čela. Přesto nyní píšu, abych v sobě konečně utišil boj a z velké mozaiky zlaté doby zachránil pro tebe několik barevných kamínek dřív, než všechno pokryje popel.

Až vezmeš moje povídání do ruky (bude-li Alláh chtít, abys je do ruky vzal), budu já, Ísa, syn Jusúfův, už po staletí opět mrtvý. Stejně jako jsem byl mrtvý i před svým narozením. Protože, můj příteli, žijeme ve velice pozdních časech! Píšu ti tyto věci v 1007. roce Hidžry, nebo jak počítají zbožňovatelé kříže v 1599. roce narození proroka Ježíše (nechtě ho provází blaženost u podnože Alláhovy!). Jsem už velice starý.

Píšu ti o šťastných časech, kdy lidé už tady na zemi splnili modlitbami své touhy nebo svými kouzly činili ohavné zázraky.

Tehdy, dávno, byl mír, nyní je válka. Tehdy bylo léto, nyní je zima. Tehdy jsem toužil po válce a Alláh válku dovolil, nyní bych si přál mír, a hle, Alláh jej nedovolí. Po zablácených cestách pochodují armády k severu a jihu, k východu a západu, vojevůdci posílají svým pánům balzámem naplněné hlavy nepřátel, rodí se dosud nevídané pekelně vybuchující stroje a na nás přišli všichni pohanští bojovníci z celého Frengistenu. Satan na nás pustil Valony, Němce, Francouze, kozáky; z kanižských vojáků uhánějících mezi vesnicemi zahalenými kouřem máme strach dokonce i v Pětikostelí; hrůzné zprávy přicházejí rovněž z Budína, jenž sice odolal strašlivému obléhání, ale když obránce, správce budínské državy, vyjel na koni z rozstříleného města a uviděl zkázou stíženou a zpustošenou zemi, rozplakal se.

My žijeme ve zlých časech, ale ty se budeš, můj čtenáři, těšit z tohoto příběhu opět ve šťastné době, kdy víra už dávno přinesla zemím na celém světě mír. Nechť Alláh dá, aby tomu tak brzy bylo. On dělá, co chce.

Buď veselý, efendi, neboť ať jsi kdokoli a žiješ v kterékoli zemi Boha, je jisté, že i ty jsi muslim, jak předpovídá 110. súra Svatého Koránu:

Vítězná pomoc

*Až vítězná pomoc Boží přijde, až spěch se dostaví
a uvidíš lidi vstupovat houfně v náboženství Boží,*

*pak oslavuj chválou Pána svého a pros jej o odpuštění,
vždyť On věru ke kajícímu je milostivý!*

Budeme se dobře bavit! Ať si v této nevlídné državě vítr skučí a bouře kvílí, jak chce, já budu vyprávět o jaru, radostném začátku, potom o létě, dozrávajícím chutném ovoci času, o štěstí a kráse, mládí, stvoření a dobrodružství.

Budu ti vyprávět o době dospívání světa, o příběhu svých předků, jak jsem to slyšel od své chůvy Halímy; o velkých válkách a svém narození, o svém dětství, jak jsem o tom slyšel od našeho sluhy Sejfiho, a o obdivuhodných věcech, na které si už můj rozum pamatuje; jsou to strašné věci, a přece je dech Ráje činí milými, neboť jsem byl mladý a mladý byl i začátek. Dávná minulost je sladká i tehdy, když vím, že jsem byl krutý a zběsilý, protože jsem už dal průchod veškeré své špatnosti. Pokoj s námi! Amin.

První část

1526

Jak se blázniví frengistenští sultáni znesvářili

Sejfi, můj vychovatel, mi tyto věci vyprávěl tak, jak je osmanští dějepisci blahé paměti zapsali. Já jsem se té řeči hodně podívoval, avšak Sejfi mluvil velice vážně, povídal a povídal, ale občas přestal a usmíval se.

Měl jsem Sejfiho rád.

Vyprávěl mi je takto:

V té době se sultáni západních zemí, oslepeni bludnou vírou v modlářství, klaněli císařské koruně, a proto po ní všichni velice toužili. Avšak korunu měl v držení Laus, tedy tato takzvaná koruna byla u pošetilého Lause (kterého ničemní ďauři nazývají králem Ludvíkem Druhým) a tento Ludvík byl sultánem zemí Alamánie a Üngürús. Tyto vilajety nazývají modlářští bezvěrci Německem a Uhrami.

Čili tento sultán Ludvík, tento Laus, držel ve svých špinavých rukou ohromnou moc. Rozloha jeho sandžaků a množství jeho hradů byly nesmírné, pěšího i jezdeckého vojska měl jako hvězd na nebi, pozemků a zemědělské raji jako stébel trávy na poli, jako zrněk písku na poušti. A což teprve jeho vojsko! Všichni vojáci, ty vepřové tlamy,

byli vysocí a strašliví, jako kdyby pocházeli od džinů, jejich koně frkali oheň jako draci a byli obrovští jako pták Ruch v pohádkách *Tisíce a jedné noci*. Jezdci i pěšáci byli od hlavy až k patě oblečeni do železa a zbraní máchali zběsile jako ďáblové; uspořádání vojska a válčení rozuměli jejich velitelé jako Asaf, vojevůdce starého Moudrého Šalamouna; svou odvahou se podobali Tusemu, největšímu perskému hrdinovi dávných dob.

Ale to ještě není všechno, protože Ludvík nebyl jediným frengistenským sultánem. Byl tu ještě jeho nejpozdější příbuzný sultán Ferendus, kterého nazývali též císařem Ferdinandem, a tento Ferendus byl nejhamižnější mezi hamižníky.

Avšak co se nestalo? V zemi Francie — jinak řečeno Francie — panoval hloupý a nafoukaný František, zvaný též František. Také on toužil po koruně, a proto rozumoval takto: „Abych mohl shrábnout korunu, vyhlásím Ludvíkovi válku.“ Jenže Ludvík byl silný, protože on a německý Ferdinand jeli ve stejné karavaně. Navíc Ferdinand měl rodného bratra Karló, jinak řečeno Karla, jenž byl sultánem Ispanie. Tento Karel, který se rovněž čvachtal v páchnoucím močálu bezvěrectví, byl sultánem velmi mocným, a když uslyšel, že František napadl Ferdinanda, velice se rozzlobil. Ferdinand byl totiž jeho bratr. Vydal se ihned do války a sultána krále Františka, tu mrchu francouzskou, napadl zezadu.

František tak vedl válku na dvou stranách. Bojoval zároveň s Ferdinandem a Ludvíkem, které napadl on sám,

a s Karlem, který přišel na pomoc Ferdinandovi, vždyť to byl jeho mladší bratr. Záhy vyšlo najevo, že král František silám Ludvíka, Ferdinanda a španělského Karla nestačí.

Když tito tři získali už několik Karlových hradů i s jejich vesnicemi a když král František viděl, že všechny tři nepřemůže, velmi se vylekal. Začal rozmýšlet, jak by mohl do nádvoří paláce uskutečnění svého vítězství naměřovat vůz s plánem, který se zrodil v jeho mozku chorobně nakaženém nadutostí, a při těchto úvahách začal drobný plamínek náhle osvětlovat jeho pomatený rozum. Poručil si papír, brko a inkoust, sedl si a začal psát Padišáhovi, Sulejmanovi Velikému (budiž šťastný ve světle Alláhově!), neboť on byl tehdy kalifem bránícím víru, hrdinným potomkem Proroka Mohameda (požehání jemu i jeho rodině!). Dopis zněl přesně takto:

Dopis prasáckého krále Františka

Velký Sulejmane, obránce pravdivé víry proti křesťanům, vepřožroutům a prasatům jako takovým! Já, podlý a zlý Francisko, jsem podle svého plánu, jenž vznikl na hnojišti nerozvážnosti v mé hloupé mysli, napadl Lause, špinavého a nemravného sultána Alamánie a Ťngüruse, a ničemného Ferenduse, abych se zmocnil jejich, pro marnivost neúčinné a bezcenné, koruny. Avšak rodný bratr Ferenduse, ten hanebný a ničemný sultán král Karló, který je sultánem země Ispanie, začal rovněž válku proti mně a ti tři teď ničí ze dvou stran moji odporou zemi, na kterou je hrůza jen pohlédnout. Společně pustoší a drancují zemi Francía,

tuto přehlubokou zapáchající jímku modlářství, jejíž každý zatvrzelý obyvatel bude po smrti hořet v ohni nejhlubšího pekla. Já také.

Můj jasnomyslný, mocný Padišáhu! Já, Francisko, se plazím po břiše a otíraje svou nehodnou tlamu o tvoji podnožku tě úpěnlivě prosím, abys dal za vyučenou těm vínem domýšlivosti opilým ježíšovským německým a uherským psům na východě, a potom už dokáže moje ničemné vojsko porazit na západě zlého krále Karla. Když mi pomůžeš v mé velké bídě, budu mezi tvými posledními z raji tím nejšťastnějším, budu ti sloužit do konce svého života a ještě i potom, neboť se ti až do konce časů budou klanět všichni hrůzní ďauři z mé přízně i moji zatvrzelí potomci. Kromě toho ti snesu Slunce a Měsíc.

A andělský Padišáh se slitoval.

Takhle to tedy začalo.

Velké válečné tažení

V roce 932 rozvinul Sulejman Veliký svatou hedvábnou vlajku Boha. U ďaurů se psal rok 1526.

Sulejman, jenž byl stínem Alláha na této zemi, ve městě Konstantiníja, které ďauři nazývají Istanbulem, rozvinul vlajku a vyzdvihl tug, svůj válečný znak se sedmi koňskými ohony a s nezměřitelným vojskem se vydal na sever, aby osvobodil lid Uher a Německa, jenž ustrnul v bídném bezvěrectví.

Výprava započala 11. dne měsíce radžabu za velice příznivého pondělního dne. Bylo jaro a sultán východu

rovněž okrašloval pole právě tolika stébly trav a bílými květy, jako bylo věřících, kteří se chopili zbraně, aby následovali slavného šáha.

„A osvobodil je? Osvobodil je?“ ptal jsem se Sejfihho.

„Ne.“

„A proč ne?“

„Kámen je těžký tam, kde je.“

Na poli paši Dauda

Toho rána paša Ibrahim, velkovezír a správce državy Rumelie, pohostil z vlastního majetku celou armádu. Za úsvitu, po první modlitbě, nechal na poli paši Dauda, paši třpytné paměti vztyčit svůj znak, tug o čtyřech koňských ohonech, protože tu už řadu dní tábořila přední stráž anatolské armády a rumelijské oddíly, které přišly z Řecka a z blízkého okolí. Zakrvácení, vyčerpání řezníci zabíjeli zbytky stáda nahnaného k hlavnímu městu a nad ohni se na rožních otáčelo několik set ovcí, byl cítit kouř a vůně masa, koření, česneku, z města přiváželi na kárách žitné placky a na oslech ve vacích z prosa kvašený bozašer; nazpět, směrem k trojitým městským hradbám, k branám, které kdysi vystavěli rúmští sultáni, naopak odváželi čerstvě stažené kožešiny. Tito rúmští sultáni si nechávali říkat césár, z toho se stal císař, protože se to lépe vyslovovalo než césár, a proto se i o Padišáhovi říká, že je turecký císař. Čili, dávní rúmští sultánové, Římané, chránili slavné město trojitou městskou hradbou a nyní k těmto hradbám odnášeli z pole paši Dauda ovčí

kožešiny, neboť je paša Ibrahim, štědrý hostitel, prodával istanbulským koželuhům, aby neměl pouze výdaje, ale i nějaké zisky.

Paša Ibrahim a Bégoglu

„To mám zaplatit?“ zeptal se s kyselým výrazem paša Ibrahim. „Je to přes devatenáct tisíc akče.“

„Samozřejmě. Pšenice neroste bez setí,“ odpověděl Bégoglu. „A tohle bylo ještě levné. Je v tom dvě stě osmdesát ovcí, chléb a čtyři tisíce pět set okka bozašeru. Ale paša Ajas bude zuřit, když zjistí, že jsi podplatil vozky.“

„Jenže já bych z toho chtěl taky něco mít, Lodovico.“

„Hm, milostivý příteli, velkovezíre Ibrahim, těžko být zříšným a zároveň štědrým,“ odpověděl Bégoglu, jehož řádné jméno bylo Lodovico Gritti. „Zítřka se tedy s cechmistrem koželuhů dohodneme na kožešinách.“

A tak se i stalo.

Paša Ibrahim nebyl obchodník. On nesmlouval s cechem koželuhů, vždyť se jednalo o nenapravitelné padouchy s pažemi namalovanými rudě a s nehty nabarvenými na černo. Tyto věci vyřizoval Lodovico Gritti, dvorní a válečný dodavatel, syn benátského dóžete, který však nebyl synem jeho manželky, což je u frengijů velkým hříchem, jelikož u nich může mít muž jen jednu ženu, a proto takové dítě nazývají nemanželským, ale pokud je jeho otec velkým a bohatým pánem, tak se nic neděje. Starý Andrea Gritti, dóže, velkým pánem byl a velký pán se stal také z jeho syna, Lodovica Grittiho.

I proto ho Osmané všude nazývali Bégoglu, což znamená Syn Pána. Jeho původní frengijské jméno Gritti, dobrý efendi, si zapamatuj, neboť toto jméno je pro mě důležité! Zapamatuj si je a potom čti dál nebo si nech předčítat mladým sluhou či otrokyní, které jsi nechal řádně vyškolit a které ctíš pro jejich vzdělanost, věrnost a krásu. Čili Gritti neboli Bégoglu je důvěrníkem a obchodním společníkem velkovezíra Ibrahima.

Tábor

Na cestách mezi táborem a městem byl kvůli ruchu v opačném směru značný nával, podkováři a puškaři postavili už před týdnem na více místech dočasné dílny, aby opravovali podkovy desetitisíců vojenských koní, aby rovnali a ostřili šavle. Někde ještě pracoval kovářský měch, uhlíky řeřavěly, ale na většině míst už balili a vraceli se zpět do města nebo se s vojskem připravovali na dlouhou cestu.

Vojáci oddílu určeného k rozbíjení stanů rozebírali tábor, mezci odnášeli od úsvitu plátna a tyče mimo tábor ke dvaceti tisícům velbloudů, které bylo třeba držet daleko od jezdců, aby jim velbloudí pach nesplašil koně. A na hlavním prostranství, uprostřed vytrácejícího se mohutného tábora, jedly mezi rožni tisíce bojovníků ve žlutých čapkách, v modrých, červených a hnědých kabátech maso a placky, pily bozašer — někteří i šerbet, ale těch bylo málo, jelikož za něj museli platit, ten paša Ibrahim neposlal, a ostatně bylo i trochu chladno, a to je bozašer lepší. Anatolští ve vlněných šatech a v bílých

turbanech se smáli, rozhazovali rukama, občas dali ně-
jakému klukovi z ulice kousek masa, neboť Alláh má rád
toho, kdo je milosrdný, a kluk běžel dál, aby z kůží ještě
nenaložených na káru nebo ze syrového skopového masa
ukradl tolik loje, kolik jen může, a prodal jej mydlářovi
nebo jím obalil knot a udělal z něj svíčky, které odnese
prodat na bazar.

Slunce vyšlo, v tuto dobu už i trochu hřeje, uprostřed
tábora stojí velkovezířský tug s půlměsícem na zlaté kouli
a čtyřmi koňskými ohony, okolo něj táboroví strážci: dva-
cet obrněných jezdců ulúfedžijů s tasenými meči. Jejich
velitel, který tug, pašův znak, vlastnoručně přinesl, nyní
před nimi občas přechází; k tugu se nikdo nesmí přiblížit.
Čekali na pána Ibrahima (pokoj jemu!) a tento aristote-
lovskou moudrostí oplývající velkovezíř přijížděl, před
ním padesát jezdců ulúfedžijů s černou, zlatými písmeny
zdobenou válečnou vlajkou Rumelie, za ním sto spahijů,
kterým on vydal služební statky od Atén až k Bělehradu.
Klusali podél cesty, protože v obou směrech promíchaná
změť kár, vozů, lidí a zvířat s nákladem se před nimi ne-
dokázala rozevřít, později šli už jen krokem a důstojník
ulúfedžijů dal znamení kapele. Tisíce tisíců bojovníků
za víru svolávalo slávu milostivému bejlerbejovi, pa-
šovi Ibrahimovi (buď mu ve čtvrtém nebi Alláh milostiv!).

Tak jsem to slyšel. Vyprávěl mi to pravověrný Sejfi,
můj milovaný sluha, můj vychovatel v době mého dět-
ství a můj dobrosrdečný společník (nechť ho ve věčných
Alláhových zahradách provází požehnání!).

U istanbulského Topkapi-Serailu

Paša Ibrahim se ukázal vojsku a rychle se vracel se svým doprovodem do Istanbulu na sultánův průvod.

Palác Topkapi byl vystavěn daleko za starým trojitým hradebním systémem římských císařů, za mořem domů světové metropole, na konci poloostrova. Tady žil Padišáh, chán Egypta, Arábie, Persie, Sýrie, Krymu, Rumelie a Trapezuntu; nyní vyšel z vnitřních místností Serailu, kam nemůže nikdo nahlédnout. Nohu v holínce vsunul do třmenu svého koně a mezi řadou černých a bílých eunuchů vyjel Bránou štěstí ze Třetího nádvoří do Druhého nádvoří. Zde stála nastoupena kompletní sultánova kapela. Zurly a bubny zazněly takovou silou, že býk držící střed světa se pohnul z místa a svět se zachvěl.

Nejjasnější pán se mezi fontánami, záhony tulipánů, pávy, mramorovými bazénky a ochočenými gazelami dostavil v doprovodu dvanácti neporazitelných osobních důstojníků v bílých čapkách k Prostřední bráně, kde mu skládali hold paša Ibrahim a další vezírové, bejové a aga janičářů, svatí mullové a moudří lékaři. Nastalo ticho, Padišáh kývl a pašovi Ibrahimovi předali vlajku serdara.

„Co je to serdar?“ zeptal jsem se Sejfiho, vždyť jsem byl ještě dítě.

„Serdar je hlavní velitel válečné výpravy.“

„A proč má jeho tug čtyři koňské ohony?“

„Koňské ohony ukazují důstojnost, Íso. Jeden je znakem pána sandžaků, dva správců državy, bejlerbejů, tři

vezírů, protože oni jsou hlavními pomocníky sultána, a čtyři velkovezíra, který je serdarem. Ale funkci serdara dostává jen na dobu válečné výpravy.“

„A co se stalo potom?“

Potom vyjel Velký Pán na První nádvoří. Tento prostor měl na délku tisíc dvě stě loket a na šířku tisíc loket. Padišáh Sulejman si prohlédl oddíly tělesné stráže, syny askerijů, vznešených, starých bojovných rodin. Nastalo krátké ticho, a když pozvedli sultánův tug se sedmi koňskými ohony, tisíc tělesných strážců vykřiklo jméno Boha, aby tak pozdravilo Padišáha. Rozezněly se bubny, zatroubily zurlly a On začal procházet špalírem koní, jejichž kopyta zatím hrabala zemi; za něj se postavilo tři sta bíle oděných tělesných strážců, kteří střeží jeho stan i v noci, po boku luk, na zádech toulec; dále pochodovala se svými sluhy moudrá uléma, náboženští hlasatelé, předříkávači modliteb, kazatelé a muezzinové, hlavní astrolog, nejvyšší lékař, hlavní oční lékař a chirurg Serailu, potom pod bílou vlajkou se zeleným pruhem obrnění jezdci ulúfedžijové střežící válečnou pokladnu a za nimi důstojníci dělostřelectva, hudba jen hřímala a šířila se.

Průvod se vydal ven Sultánovou bránou před Serail, kde čekalo v rovných řadách dvanáct tisíc janičářů; v ulicích se pak tlačili obyvatelé města: řemeslníci, obchodníci, otroci, ženy, děti, zloději, honáci, nosiči vody, korzáři, rybáři, prostitutky i prostitutky — národy z celého světa: Osmané, Arabové, Peršané, bezvěreční Židé a fren-

gijšti křesťané z Benátek, Janova, Francie a ze severních ostrovů, z Anglie, v mágy věřící Afričané a Indové; aby viděli Sulejmana, bojovníka bránícího svět.

Rač mi, efendi, prominout, že ani já s jistotou nevím, co z toho je Sejfiho příběh, co pochází z pera znamenitých osmanských dějepisců a kolik je toho, čím moje duše dokreslila vyprávění z dětství. Vždyť nedokážeme přesně odvyprávět to, co jsme slyšeli před chvilkou! Natož teprve to, co jsme slyšeli před šedesáti lety!

V ulicích

Velkovezír Ibrahim pochodoval se svými oddíly a útvary budujícími sultánův tábor před Padišáhem, jak se patřilo. Když procházeli před chrámem Hagia Sofia, připojil se k doprovodu Bégoglu, italský zbožňovatel kříže, pan Lodovico Gritti. Jeho hedvábný plášť prošíváný zlatými nitkami, který dostal od sultána, byl přepásán sametovým pásem pošíťm perlami, na hlavě však neměl turban, ale červenou ke straně nachýlenou čapku, takovou, kterou frengijšti nazývají ghibellinskou čepicí. Nebyl už mladý, vousy měl řádně prošedivělé, měl blíž k padesáti než ke čtyřiceti a každý mohl vidět, v jak dobrém přátelství je s pašou Ibrahimem, který věděl nejlépe, jak se zavděčit Padišáhovi šperky koupenými od Grittiho. Proto byl křesťan Gritti už tehdy nájemcem všech pokladních daní v hlavním městě, div že neporoučel kádímu, vrchnímu účetnímu a městským strážníkům. Ale oni stejně dělali, co od nich žádal.

Oddíly proudily touto slávou, ve světle, s hudbou, za rachotu pušek, s chocholy, se zlatými prýmký, pod záplavou rudých, modrých, bílých, žlutých, zelených vlajek, nad nimi se klenul starý římský vodovod, z něhož se v člověku tají dech, a nad ním se modrala pevná nebesa Boha. Pochodovali městem směrem na západ, začátek průvodu prošel Edirnskou bránou a pomalu se přibližoval ke zburanému táboru na poli paši Dauda, avšak řada bojovníků byla tak dlouhá, že se miněři, dělostřelecké vozy a puškaři na konci průvodu ještě vůbec nedali u Serailu do pohybu.

Rumelijská armáda s oddílem janičářů se z pole paši Dauda vydala na cestu už ráno, aby jako předvoj předešla Padišáha o několik dní, anatolské oddíly naopak čekaly do pozdního odpoledne a potom do druhého dne, než se dá do pohybu záplava velbloudů neboli dvacet tisíc velbloudů přepravujících surové železo, střelný prach, chléb, stany, dělové koule, náradí, obilí a rýži. Anatolští počkali, až se jejich velitel paša Behram vrátí se svými spahiji z Gallipoli, aby potom jako zadní voj chránili sultánovo vojsko během celého tažení.

Velkovezír Ibrahim přijímal bez přestávky hlášení nesčetných čausů a tyto kurýry posílal dál s novými rozkazy; v rozvířeném prachu bylo všechno neustále v pohybu, dav mohutně proudil, některé vojenské divize nebo kolony zvířat nesoucích náklad se do sebe občas zapletly, ale vše se uprostřed křiku a strkání točilo dál, jako z vůle Alláha nebeské kruhy. Neboť velkovezír Ibrahim nebyl tím, kdo nejlépe plánoval bitvy, ani to nebyl on, kdo nejlépe řídil

boj, ale byl tím, kdo věděl, že bitevní trh je pouhým svátečním dnem a že k tomu, aby se jeho odvážným a za náboženství bojujícím vojákům tohoto dne dostalo, je zapotřebí nemalé péče, práce a obezřetnosti, v tomto byl opravdu velikánem. Největším organizátorem. Po Alláhovi.

Tak jsem to slyšel. Toto ráno bylo druhým Dnem Vzkříšení.

Drinopol

Za deset dní dosáhlo vojsko Edirne, jinak též zvané Drinopol. Kdysi bylo toho město hlavním městem Osmanské říše, až do doby, dokud velký sultán Mehmed Dobyvatel, praděd Sulejmana, neosvobodil Istanbul z nadvlády křesťanů. Tehdy vytvořil z Istanbulu útočiště lidstva; nechal vystavět paláce, kláštery, špitály a vysoké školy, jak je to hodné metropole; Edirne, toto pěkné a milé město, však zůstalo shromaždištěm vojsk útočících na Fregisten, bylo jako podkova na koni, jako rukověť šavle, jako podstavec, na němž pevně stojící dělo může chrlit koule ničící zdi.

Padišáh se ubytoval ve starém paláci a po tři dny vedl díván.

„Co je to díván, Sejfi?“ přerušil jsem ho opět otázkou.

„Díván je rada, ty kluku jeden. Porada, kde Padišáh se svými pomocníky, vezíry a teology uspořádává státní věci.“

Posledního dne dívánu, po ikindi, čase odpolední modlitby, přivedl paša Ibrahim před trůn svého ěaurského

obchodního společníka Lodovica Grittiho. Ten se vrhl na tvář s takovou uměleckou dokonalostí, že paša Ajas, třetí vezír a kancléř zbledli závistí. Sultán Sulejman přimhouřil oči a usmíval se. Gritti mu podle svého zvyku předal dárek, nyní skromnější, zlatou, diamanty posázenou přezku k mentlíku, jemu pak na pokyn Padišáha dali obvyklý hedvábný slavnostní oblek.

„Buď zdrav, Bégoglu.“

„Buď zdrav, Padišáhu! Budu ti i nadále sloužit ze všech sil jako dosud, zachránce světa.“

„Ano. Je od tebe hezké, že jsi mě doprovodil do Edirne. Chceš-li, můžeš jít se mnou dál a ve Sremu ti dám statky. Nechceš-li jít dál, můžeš se vrátit do Konstantinije.“

„Ó, králi času! Pro tvoji oživující blízkost tě budu do Edirne následovat jako žíznivý beduín dešťový mrak, jako bloudící potok údolí vedoucí k moři, jako stoupající dým výšku. Ale naše záležitosti mě skutečně zvou zpět do metropole.“

„V pořádku. Sekretář benátského vyslance odešel?“

„Ještě bydlí, ó, cháne chánů, v mém domě v Galatě.“

„Bude tvůj otec, důče, spokojen?“

„Otče, benátský dóže je šťasten, když od tebe, největšího z kalifů, dostane rozkaz. Je vedle tebe jako hrdlička před ptákem Ruchem, doufá v tvoje slitování a slouží ti.“

„Zdalipak trápí tvého otce, dóžete, příjice?“

„Otče, dóže psal, že je mu lépe, mnohem lépe, veličenstvo, a je ti vděčný za židovského lékaře, kterého jsi mu poslal darem.“

„A jeho flota?“

„Ó, skvoste králů, tuším, na co myslíš... Lid Benátek je málo početný a stále opravuje své nedokonalé a chatrné čluny..., ačkoli je jaro, můj otec a pánové signorie se domnívají, že oprav je ještě příliš, příliš mnoho, opravdu příliš. Nemůžeme se ujmout přepravy papežských žoldněrů ani ničeho jiného. Ničeho, vůbec ničeho. Obchodujeme, jen obchodujeme, s pomocí Boží, a necháváme spravovat válečné galéry. Jak zpívá Dante, básník:

*Jak v zimě ve zbrojnici Benátčané
si vaří smělu tak, až musí žhnouti,
by vysmolili lodě porouchané, ...“²*

„Ano, to je dvacátý první zpěv Gehenny. Snad od sedmého verše? Přednesl jsi to arabsky téměř bez chyby, milý Bégoglu,“ pravil Padišáh, jehož rozum je nad slunce jasnější (nechtě je Alláh s ním spokojen!), a myslel na to, že se ohledně Benátek jeho diplomaté v zimě hodně činili, protože on chtěl mít toto léto na mořích klid, dokud táhne na sever a na západ; proto mu stálo za to být za dobře i s parchantem starého dóžete. Dá mu do nájmu i daně dalších měst. Stejně je vymáhání daní otravná, svízelná věc, která vede jenom k rozmrzelostem. Ať si tedy ten pohanský Bégoglu vezme do nájmu Gallipoli a jižní Peloponés, když tolik chce, Ibrahim ho s tím také obtěžuje celé týdny. Samozřejmě že až později, bude-li tomu i Bůh chtít, myslel si v duchu vznešený pán, až od

podzimu, možná počínaje dnem Kasima. Istanbul je už stejně jeho.

Avšak Istivý ďaur Gritti byl překvapen: „Králi času! Ty umíš nazpaměť *Commedii*? Arabsky?! Nebo odkud jsi věděl, že dvacátý první zpěv Pekla začíná Benátkami?“

„Ále, neumím to celé. Jen ty nejhezčí části. Nedovedl bych přesně odříkat, jak váš Dante poslal do Gehenny své nepřátele, všechny ty kněžské zbožňovatele Ježíše. Dante měl ostatně pravdu, všichni kněží spolu s ním tam skutečně jsou. Zajímá tě, odkud to znám? Tlumočnick mého praděda Mehmeda Druhého (dej mu Alláh mír!) to přeložil do arabštiny. Ten čelebi, který dokázal přeložit básníka, se jmenoval Al-Muhadžer. Nějaký jeho vzdálený příbuzný byl Ital, ale obrátil se. Avšak, Ibrahime, můj moudrý serdare! Pověz mi, jaký je oproti loňskému roku přebytek ve státních daních Istanbulu? Kolik nám Bégoglu vyzískal?“

V očích křivonosého paši Ibrahima (buď požehnan!) se zsvítilo, protože toto byl jeho a Grittiho okamžik. Věděl, že to sultán chce vykázat teď, před paši a beji, Grittiho závistivci. Ani nečekal, až mu písař předloží daňový soupis defter: „Osm set dvanáct tisíc osm set šedesát tři akče, ó, pane Persie, Arábie, Sýrie, Anatolie, Rumelie a Krymu...“

„A Trapezuntu!“

„Ah,“ šklebil se Ibrahim předstíraje překvapení, „ah, skvoucí... pane! A Trape...“

„A to je veškerý přebytek? I s výkupným devširme?“

„Ne, můj Padišáhu, to jsou džizja, cla a nájmy, poplatky za berát, tapu, tresty a pokuty, sultánské majetky čili chasy..., ano, ehm, výkupné devširme je jediné, které je nižší, tak o čtyři tisíce akče, ale...“

„Ani nedovolujeme, aby se výkupné devširme zvýšilo, pravda, můj velkovezíre Ibrahim?“

„Vznešenosti, od toho nás Alláh ochraňuj! Dobré je, když se snižuje! I když nebude, i když nebude!“

„Bégoglu mi tedy slouží dobře? Může vzít do nájmu státní daně Gallipoli? Je tezkere hotovo, Bégoglu?“

„Ano, ó, kalife kalifů, ruka tvých písařů je rychlá jako oř Rüstemův, jejich písmo je krásné jako písmena *Tisíce a jedné noci*,“ pravil pan Gritti za velikého uklánění.

„Jsi spokojen?“

„Ó, velice. Ale tvé vznešené signování bez ušlechtilé tugry...“ nemohl dopovědět, protože Ibrahim svého přítele přerušil.

„Ano, bez tugry. To není ani ferman, ani berát, ale jen tezkere. Na tezkere se tugra nekreslí. Teď buď rád za tezkere. Až pošleš tezkere defterdarovi a on to spolupodepíše, pak můžeš zaplatit emínovi tapu a ámil si vyžádá od kádiaskera bujurdi s názorem šejka-ül-isláma a potom, když šejk-ül-islám na základě kánún-náme vynese fatvu, kterou Padišáh následně napíše, neboť jsi, příteli, bohužel đaur a Padišáh dosud nedal džizje, tapu a další věci celých měst do mukáty ani věřícímu čili až to všechno bude, pak defterdar napíše berát a na něj

nišándži nakreslí tugu. Ale na šejka-ül-isláma si dej pozor, protože je starý, hamižný, zlomyslný a chlípny. A navíc je to dějepisec!“

Padišáh Sulejman se usmíval a přisvědčoval: „No, já se právě vydávám do války a беру si sebou i nišándžih — a nikdo jiný tugu nakreslit neumí. Na podzim se vrátím a ty už budeš všechno mít, Bégoglu. Zatím pošlej dary defterdarovi, ámilům, emínům, kádíaskerům, šejku-ül-islámovi a všem pašům a vezírům, kteří ti závidí. Jaké z toho plyne ponaučení?“

„Ehm... Jaké, neporazitelný kalife?“

„Zkrátka, kdo chce velké stádo, musí koupit i velkou pastvinu.“

Poté Padišáh (buď požehnán a nechť je před milým Alláhem navěky!), kterému tehdy bylo třicet dva let, náhle povstal, Gritti rychle políbil lem jeho pláště, nebesky dobrotivý Sulejman ho přívětivě objal, pak se zavěsil do paši Ibrahima a odešel s ním na střelnici, aby se podívali, jak střílejí portugalští topčijové z nových dalekonosných a přesných kolubrin, které frengijští nazývají švihovkou.

Tak mi to vyprávěl můj sluha, dobrý Sejfi, jelikož já jsem se ještě nenarodil, ale on tehdy stál u dveří poradní síně dívánkháne a toto slyšel.

Sejfiho dětství

Můj sluha Sejfi se narodil v jedné albánské vesnici a s dětskou daní devširme se dostal do Istanbulu. Komisař vy-

bírající daně si všiml, že je to bystrý a chytrý chlapec, a proto ho oddělili.

Většinu dětí prodával aga janičářů za zlaťák anatolským rolníkům. Děti pracovaly osm let v Anatolii, potom byly přivedeny zpět do Istanbulu, ale i tady musely ještě roky vykonávat nejspínavější a nejtěžší práce, než mohly nastoupit do kasáren, kde byly vycvičeny na janičáře. Kdo zůstal po tom všem na živu, stal se synem sultána. Nemůže se oženit, setkat se s ženou, nepracuje, neshromažďuje majetek — ale bojuje.

Sejfiho však poslali do školy v paláci, aby se učil v blízkosti vznešeného Padišáha a potom sloužil u dvora, nebo kdekoli v říši či mimo ni. V Serailu vychodil velice brzy, za čtyři roky, první odu. Naučil se modlitbám, dvorní etiketě, jemným způsobům, čtení, psaní, počítání, vytríbenému osmanskému jazyku a při čtení Svatého *Koránu* základům arabského jazyka. Sejfi byl velmi chytrý a pilný, protože jiní navštěvují první odu šest let.

Vyučující duchovní si toho všimli a v druhé odě vychovávali Sejfiho se zvláštní péčí; nevadilo jim, že neměl rád tělocvik a výuku bojových umění, dokonce ho zachraňovali před drsnýma rukama důstojníků, když mu navrhovali potrestání, neboť měl-li zápasit, utíkal, a naopak — když měl běžet, jen klopytal, když viděl koně, prchal, při napínání mu luk vylétl z rukou a za nadávek zahradníků polámal tulipány o dvacet kroků dále, buzdogan a ostré předměty se mu ani neodvážili dát do ruky. Kázeň snášel jen tehdy, když měl v ruce knihu nebo papír

a pero, když mohl studovat *Korán* a poslouchat svého mistra. Velice se zajímal o teologii a dějepisectví, dějiny starých národů, o bitvy států a říší, velké panovníky a vojevůdce, ale zvláště o řecké mudrce, Aristotela a Eflatuna, kterého pohané nazývají Platónem. A o poezii. To málo, co o těchto věcech vím, mám od něho. Aniž bych chtěl, nějak to ve mně zůstalo, neboť jsem měl Sejfiho rád. Nebýt jeho, nyní bych ti nepsal, milý efendi, můj vzdálený příteli, můj budoucí, šťastný bratře!

Takže proto stál Sejfi u dveří poradní místnosti dívánkháne a mohl slyšet pána světa. Byl totiž v paláci pážetem a jeho mistr, hlavní písař, ze své funkce doprovázel bojovníka Sulejmana. Sejfi byl nucen naučit se jezdit na koni.

Niš

Mně to vyprávěl tak, že druhý den dívánu, po ranní modlitbě, Ibrahim opustil s rumelijskou armádou Edirne, hlavní vojsko ho následovalo o několik dní později, mezitím v istanbulsém přístavu dokončili nakládku galér; z přístavu vypluly lodě naložené pící, obilím, solenými sušenými rybami, rýží, sušeným ovocem, mlýnky, kamennými koulemi, surovým železem, kovárnami, střelným prachem a také silnými děly zvanými báljemezy.

Světovládné vojsko se tedy vydalo z Edirne na sever, pochodovalo každý den, překročilo řeku Tundžu a postupovalo dále podél řeky Marici, a za deset dní dosáhlo

Plovdivu, kde den odpočívalo, přidaly se k němu další armády a sandžakbejové se klaněli velkému sultánovi.

„Co je to ten sandž...?“

Potom vojsko pokračovalo dál podél řeky Marici, každý den pochodovalo, zdolalo soutěsku Momina a po břehu řeky Iskar došlo za jedenáct dní do Sofie. Tam šest dní odpočívalo, přidaly se k němu další armády a sandžakbejové se klaněli velkému sultánovi.

„Ale co je to ten sandž...?“

Tehdy se velké vojsko vydalo opět na cestu, postupovalo na severozápad, pochodovalo každý den, přešlo pohoří a za třináct dní se dostalo do Niše, kde dva dny odpočívalo, přidaly se k němu další armády a sandžakbejové se klaněli velkému sultánovi.

„Sejfi, co je to ten sandžakbej?“

„No. Država se dělí na sandžaky, protože to umožňuje snazší správu. A pánem takového sandžaku je sandžakbej. Zástupce bejlerbeje. To je velký pán. Ale správce vilajetu, bejlerbej, je jako správce državy větší pán než on. Jenže to už je paša, ty děčko.“

Dostali se tedy do Niše. Je to slavné a staré město. Narodil se tu císař Konstantin, císař-sultán starého Růma, který pošetile stranil ježíšovcům, a tím způsobil problémy nemající konce. A to nejen svým nástupcům, ale i sobě. K tomu, aby viděl, jak byl hloupý, mu stačilo čekat jen do chvíle, kdy skončí nájem krámků jeho života a anděl smrti Azrael pro něho pošle anděly Nakíra a Munkara, aby okamžitě zúčtoval s užitekem a přezkoumal svůj účet.

„Salem alejka, císaři-sultáne Konstantine!“ zpívali sborově andělé Nakír a Munkar, když k němu přišli.

Starý, na dnu umírající Konstantin byl tak překvapen, že zapomněl i náležitě pozdravit.

„Ó! A vy, co jste zač? U Jupitera vám říkám, že s těmi křídly vypadáte jako bůh Mercurius nebo bohyně Victoria. Nebo snad ne... snad nejste andělé křesťanů? Vždyť i já se už nechal pokřtít!“

Na to Nakír něco zabručel a Munkar řekl: „Přišli jsme, abychom tě odnesli před archanděla Azraela. Pokud sis nevšiml, v lampě tvého života došel olej a takovýto olej se lisuje jen u Boha.“

A odnášeli ho.

Azrael seděl bezradně na svém trůnu, Konstantin postával nechápavě před ním a Nakír s Munkarem ho drželi za ruce.

„Povolil křesťanům, že můžou svobodně vyznávat svoje náboženství,“ žaloval na něho Nakír, „jejich kostely prohlásil za útočiště a kněze osvobodil od placení daní. A nakonec i on sám přijal křest.“

„A co bys chtěl?“ ozval se Munkar. „Že přijal křest. Lepší, než kdyby zůstal úplně jako pohan.“

„No-no! Jen ho nebraň! Kolik svých příbuzných nechal povraždit?“

„To se jinak nedalo, to jinak nešlo,“ bránil se Konstantin, „kdo je římským císařem, nemá jinou možnost.“

„Opravdu? A co tvůj syn Crispus? A tvoje druhá žena Fausta? Tam taky nebyla jiná možnost?“

„To bylo kvůli intrikám mé matky Helené! V tom jsem neměl úplně jasno ani já.“

„Jeho matka! To bude i z ní bude křesťanská světice?!“, pohoršoval se Nakír, „a uvidíš, že křesťané udělají světce i z tohodle Konstantina. Pošli ho do pekla, Azraeli!“

„Už dost!“ pravil Azrael, anděl smrti, ale Munkar se nedal, a ještě odsekl Nakírovi: „A kdo opustil zvrhlý Řím? Tenhle Konstantin! A kdo udělal z Istanbulu hlavní město místo Říma? On! Vždyť on je uveden i v počestném osmanském jménu Konstantiníja! Kde by bylo bez něho sídlo Padišáha? Co?“

„Nectí Proroka!“ chroptěl Nakír.

„No ale... ale..., jak to, že ne, já přece ctím Ježíše Kristosa, židovského proroka,“ vysvětloval císař. „A jakýpak Padi... Padišáh?“

„Ty! Ty zatvrzelče jeden!“

„Tak už dost!“ zahřímal Azrael. „Uvědomte si už, že u těch na druhé straně je čas. U nich je dříve a je později. U nich jsou události po sobě, a ne najednou. Tenhle se ještě nemohl setkat s Prorokem, protože Prorok Mohammed je až později.“

„To je pravda, vždyť za to všechno ani nemůže. Takže může jít do Ráje!“ volal nadšeně anděl Munkar.

„A to zas ne! Ať teda rozhodne Pán! Azraeli, postav ho před Pána!“

„Alláh se nyní něčím takovým nezabývá, děti moje. Teprve až budou všechny sporné případy pohromadě. Konstantine, musíš počkat na Poslední Soud.“

Ano, a Konstantin čeká dodnes, jako čekalo vojsko v Niši, jeho někdejší rodinné město, aby mohlo pokračovat do Uher.

Bej Báli

Den před tím, než opět pokračovali v cestě, přijeli od severu bojovníci. Byli z hradu Semendre neboli Smeredevo a to už byla hranice, tedy pomezí.

Tito smeredeveští vypadali jinak než ukázněné státní oddíly přicházející ze středu říše. I mezi bojovníky velké sultánovy armády bylo mnoho zkušených veteránů, ale ti už léta nebojovali a jejich zbraně a veškeré vybavení bylo nové a jednotné. U smeredevských tomu tak nebylo.

Tito jezdci z pomezí projížděli mezi mořem stanů a špalírem zvědavých pravověrců ke stanu největšího, nad lva silnějšího bohatýra Sulejmana. Několik set menších statkářů spahijů s doprovodem vojáků, jejichž určitý počet museli vyzbrojit podle velikosti svých statků, celkem jich mohlo být kolem tří tisíc. Vypadali jinak. Měli jiné držení, jiné pohyby, ale ty nebyly určeny ani tak pro oči, jako spíš pro jiné smysly, a i jejich předměty byly zvláštní: zahnutí, pouzdra a zdobení mečů; tu a tam se objevil nějaký zvláštní koňský postroj nebo chochol na přilbě, někteří nesli prasklé nebo otlučené štíty, některý kůň měl jizvy a jiný byl zas větší než hbití malí turečtí koníci.

Věru, krev bojovníků za víru se rozproudila, jejich chřípí se rozšířila, neboť spatřili ukořistěné zbraně, a na-

víc takové, jaké ukuli osmanští zbrojíři napodobující maďarské kováře, a viděli takové muslimy a Srby, kteří tráví svůj život nájezdy, průzkumy, loupežemi a řežbami. Tehdy poprvé pocítili, že slavnost boje se přibližuje stejně jako oni k hranici, a že jdou na takový trh, kde je trhokyní smrt, kde se smlouvá na meče a platí krví.

Plání se šířilo rozrušení, protože na příchozích ucítili zemi nepřítel. Tam potom buď získají majetek ze zbraní, koní, pokladů a otroků, nebo zemřou, což je ještě lepší. Neboť v 74. verši čtvrté sůry je psáno:

Nechť tedy bojují na stezce Boží ti, kdož kupují za život pozemský život budoucí! A těm, kdož bojují na stezce Boží a budou zabiti či zvítězí, těm dáme odměnu nesmírnou.

Vůdcem tohoto oddílu byl Jahja-paša-Oglu bej Báli, pán bělehradsko-smeredevského sandžaku. S ním byl rovněž jeho bratr bej Mehmed, to je můj děda, a byl tu i Mehmedův syn Jusúf, zpola ještě dítě, ale už měl meč. Já, Ísa, jsem synem Jusúfa.

A byli tu všichni muži z rodiny, byl tu také syn beje Báliho, pětadvacetiletý Derviš, který se mi o mnoho let později stal otcem místo mého otce, když si pro Jusúfa přišel ten, kdo přeruší radosti, rozváže přísahy a rozdělí spojené.

Sejfi viděl, jak bej Báli skládá hold Padišáhovi. Činil, jak se patří: když se přibližoval k jeho trůnu, nedíval se pánu světa do očí, ani nevykračoval jako dvorní pašové, vezírové, úředníci a ostatní otroci, nýbrž se pohyboval jako vlk ve svém teritoriu. Byl silný, neohrabaný a svobodný.

Byl to člověk, na jehož šachovnici byly figurkami páteřní obratle a zuby a v jehož lampě hořelo sádlo pohanů.

Bělehrad

Tehdy se Ludvík, maďarský král, od zvědů dozvěděl, jaké vojsko proudí k jeho zemi, a to ho zcela roztrpčilo, veškerý jeho klid a veselost byly tytam, nechal svolat své beje a vezíry, avšak v jeskyních jejich srdcí se místo lvího řevu statečnosti ozývalo jen myší pištění útrap — tak to píše dějepisec Kemalpašazade; přesto nezvolili cestu poslušnosti, ale s plánem odporu a vzpoury se tvrdošíjnýma rukama chytali lemu šatů neposlušnosti. Král Ludvík chtěl najmout žoldnéře, ale neměl peníze. Vyslal posla k Fuggerům do Augsburgu, aby mu nějaké peníze půjčili.

„Kolik peněz král Ludvík potřebuje?“ zeptal se starý Jakob Fugger.

„Dvě stě padesát tisíc guldenů.“

„Nic nedám.“

„Proč vzácný pán nedá?“

„Protože mi král Ludvík sebral nájem svých měděných a zlatých dolů. Já mu říkal, aby mi jej nechal, ale on mi ho vzal, i když jsem mu říkal, aby mi jej nebral, že to špatně dopadne. On mi jej ale odebral.“

Takže Ludvík od starého lakoty nic nedostal a islámské vojsko se dalo do pohybu. Postupovalo údolím Moravy od Niše na sever k Dunaji, pochodovalo každý den, za jedenáct dnů dosáhlo Dunaje, který je desetkrát širší

než Nil a jehož dno se opírá o kameny podstavce světa, a na druhé straně tohoto toku už byl pánem Satan.

V místě, kde se setkává tok Dunaje se Sávou, stojí město Bělehrad s hradem, jehož hradby sahají do nebe. Tehdy to byla poslední bašta vzdělaného světa, strážní věž lidstva, protože i za těmito velkými řekami žili zůstali lidé, jejichž mysl byla zahalena tmou a jejichž život byl čistým utrpením, neboť si tam ďáblové kutáleli s horami, zemi rozrývali draci, kteří chrlili oheň a v černém dýmu zápasili s křesťanskými bohy, jež si ubozí Maďaři vyřezávali z kamene a ze dřeva, aby je osvobodili od příšer a ďáblů kutálejících hory. Čím více se zhoršoval jejich osud, tím více těchto model zhotovovali, ale tím se všechno ještě zhoršilo, protože i tito malovaní bozi ze dřeva a kamene byli sami příšerami. Bojovníci trestající ďaury museli tento pekelný zmatek krotit v hezkém Bělehradě celé roky a byli toho zázračným způsobem schopni, protože pravověrný bej Báli je řídil nejen silnou rukou, ale i chytře, a proto seslal Alláh na tento kraj požehnání: všude se rozprostíraly zahrady a parky, jejichž krása naplňuje člověka radostí, na úrodných polích za městem rostla pšenice, na lukách se rozléhaly zvonce stád.

S úžasem jsem Sejfimu naslouchal; pohládl mě a řekl, že tady, u Bělehradu, vztyčil Sulejman Veliký tug se sedmi koňskými ohony a stany oddílů pokryly celou rovinu, jako když za letního večera rozpráší měsíc stříbrný prach po obloze.

To byl sandžak mých dědů. Mehmed byl mým pokrevním a jeho bratr Báli mým nevlastním dědou.

Moji dědové nechali stlouct první most přes Sávu ještě předtím, než jeli naproti Padišáhovi do Niše a nyní přes něj jako první dunivě klusal sám Báli se svým vojskem, aby obhlédl hrady nepřítelů. Následoval ho paša Ibrahim s rumelijskou armádou a dvěma tisíci janičářů s puškami, dále bej Chosrev, pán bosenského sandžaku, potom hlavní vojsko s Velkým Sultánem, a nakonec hr-dinský paša Behram s anatolskou jízdou. Tento kraj se nazýval Srem, a přesto, že sem mohly vtrhnout stejně tak pohanské hordy jako vojáci víry, nevypadal jako pohraniční oblast říše Zla, neboť jeho louky se zelenaly a voněly barevnými květinami. Poučení: I černá ovce dává bílé mléko.

Sulejman, hrdost známého světa, a jeho pašové už jeli na koních v bojovém odění mezi bíle oblečenými tělesnými strážci a ulúfedžiji se zelenou vlajkou.

Petrovaradín

Potom už armáda postupovala podél Dunaje po vojenské cestě, kterou od pradávných časů používali bojovníci, kupci, kouzelníci a nejrůznější kočovné národy; římsí sultáni z ní pak udělali pevnou a hladkou kamennou cestu, navíc tak dokonalou, že ji mohla používat ještě i islámská vojska. Šťastný lid se v rytmu znějících trumpet a bubnů valil vpřed, vazalská a žoldněřská jízda, naverbovaní, dobrovolní a dvorní pěšáci, stejně jako se valil

dolů na jih tiše plynoucí Dunaj a na něm opět v opačném směru, nahoru, osm set lodí.

Sejfi nejezdil rád na koni, a přesto se od hlučných kolon občas vzdálil tak daleko, že vypadaly jen jako tiše se pohybující pestré stužky v rozechvělém vzduchu léta. Z řeky vystupovala vůně, kterou dosud nikdy necítil.

Třetího dne měsíce šawwalu, podle křesťanského kalendáře 13. července, se dostali k prvnímu uherskému hradu. Byl to pevný a velký hrad — Petrovaradín. Sejfi slyšel střelbu z děl, když se osmanské čluny střetly s maďarskými loděmi a zahnal je od hradu, aby tam nemohly dopravit zásoby; tehdy už paša Ibrahim na souši všechno obklíčil a připravoval se na obléhání, protože pohanská banda, která uprchla do hradu, se neklonila k poslušnosti a veškerý dobrý úmysl k míru byl marný; vzdorovali i po příchodu Padišáha Sulejmana, takže velkovezír nechal vykopat příkopy k obléhání, postavit koše se zeminou, z lodí bylo třeba s velkou námahou vytáhnout těžká děla a aga lagumdžijů, minérů, musel vyznačit útočné body.

Prvního večera obléhání přijel posel z Istanbulu. Vezírové právě podávali ve velkém stanu hlášení o obléhacích akcích, o pohybu Maďarů na druhé straně a o krmivu, v dále, na hradbách, bouchaly arkebuzy obránců, aby zastřelili co nejvíce vojáků, asapů, plnicích koše zeminou, než se zcela setmí, a nedaleko, směrem k první linii, zarachotily vozy dělostřelectva, když do stanu vpustili čauše. Padišáhovi se nejprve ulevilo, když se dozvěděl,

že nepíše místodržitel hlavního města, protože kdyby psal on, mohlo by to také znamenat, že v Istanbulu nebo v Anatolii vylezla ven příšera vzpoury nebo byla některá vzdálená država napadena zvenčí. Když se však ukázalo, že dopis pochází z Harému, z jeho soukromých obývacích prostor, byl velmi překvapen. Něco takového se ještě nestalo. Dopis pánu světa psala Roxelana. Jeho polská otrokyně. V Serailu říkali Roxelaně Hürrem, smějící se, neboť se její smích perlivě rozléhal po všech místnostech jako potoky v zahradách Iremu po parcích Spásy. Pravda, tento smích neznamenal vždy jen něco dobrého — moc Hürrem neustále narůstala, jako kdyby byla manželkou, a to, jak se svým pánem zacházela, vzbuzovalo hrůzu. A tento vliv byl stále větší, takže poslední dobou už zneklidňoval i Ibrahima.

Svatý král vzdělaného světa nechápavě hleděl na umně zdobený papír, protože tohle bylo dosud něco bezpříkladného. Otrokyně vzkazuje do války, sultánovi. Sulejman četl, a když zbledl, začali pašové skvoucí mysli uvažovat o tom, zda by nebylo lepší vést útok proti Petrovaradinu spíš hned a bez dělostřelecké přípravy, nebo rychle pomoci zpoceným asapům a janičářům kopajícím zemi; a když potom začal Padišáh rudnout, krčili se, aby byli co nejmenší, ale nebylo úniku, odejít bez povolení by znamenalo ještě větší riziko než zůstat.

„U Alláha! Kousla ji!“ chroptěl Padišáh (bud' požehnán!).
Pašové tiše čekali.

„Píše, že ji kousla. Že... že ji kousla!“

Paša Ajas, třetí vezír, hlasitě polknul.

„Že Mahidevran kousla Hürrem!“

Sultán vyskočil a mávaje dopisem začal pobíhat, poskakující světlo svíček z medového vosku vrhalo na stannové plochy obrazy takových hrůzostrašných džinů, že Sejfi byl nucen zajíkávě odříkat začátek modlitby Al-Fátiha. Zatím začaly osmanské dělové čluny z Dunaje ostřelovat hrad.

„Kousla ji! Kousla ji! Kousla ji! Kousla ji! Kousla ji! Kousla ji!“ řval do zad na zemi ležícímu čaušovi. „Po první modlitbě se vydáš nazpět, ale tryskem, rozuměls? Hlavnímu eunuchovi v Serailu řekneš, aby Hürrem nechal přestěhovat do Kháné u Růžové besídky! Ne! Tam by byla Mahidevran příliš blízko. Ať ji sám hlavní eunuch přestěhuje do mého galatského paláce, vedle domů Fuggerů a Bégogluových, a ať u ní zůstane celou dobu. Ne! Hürrem Grittiho nenávidí, tam ne! Ať tam přestěhuje Mahidevran. Hürrem zůstane v Serailu. Já pak zjednám pořádek, jen co se vrátím! Že neudeří Alláhovy křivolaké blesky ze čtvrtého nebe! Že si zakrslí máridové nekopají s horou Ararat! Tady dělové koule roztrhávají těla pravověrných a tyhle se tam kousají! Ale můj malý syn Mustafa zůstane v Serailu! Jeho matka půjde sama! Rozuměl jsi? Mahidevran půjde do Galaty sama. Prokletá! Že ji kousla! Prokletí! Prokletí! Prokletí!“

Tehdy, v posledních paprscích soumraku, zabafalo první velké dělo báljemez, potom další a další, druhý den od polední modlitby pak rozbíjelo hradby sto padesát

obléhačích děl, topčijové pracovali i v noci při světle smolných pochodní, které byly podle předpisů vysoké tři lokte a zabodnuté do země ve vzdálenosti deseti loket od dělových košů; ve dne naopak trhaly koše střely z hradu, asapové pletli nové, z lodí nosili střelný prach, zatímco se dúagové modlili podle dělostřeleckého řádu, aby střelný prach nevybuchl předčasně, a lagumdžijové se celý den provrtávali zemí jako krtci, tunely pohlcovaly trámy k výztuži, vojáci se střídali a pracovali i v noci, během toho odrazili křesťanští satani dokonce dva útoky, ale miněři rozsekali čakany za dvanáct dnů podloží hradeb, dva dny tam dole otesávali půl lokte široké nosné trámy, které praskaly pod tíhou zdí, když se pod ně podkopali a při světle olejových lamp, přikrytých drahým skleněným stínidlem a posazených do kádě s vodou, nosili do jam střelný prach. Poté se 17. dne měsíce šawwalu těžké věže Petrovaradínu nadzdvihly a rozsypaly se jako rozfoukané seno.

Stožár moci

Vojáci svaté armády zbourali tábor u začouzených hradeb, lagumdžijové zasypali jámy, řada těžkých děl se dala s předními strážemi rumelijské armády do pohybu směrem k dalšímu hradu; byl jmenován dizdar Petrovaradína, který ještě dopoledne začal s opravnými pracemi. Zbylí obránci vydali hrad a sami se vzdali na milost a nemilost, soupis jejich hříchů byl přeškrtnut perem odpuštění a jejich velitel dostal od Padišáha darem slavnostní úbor. Neboť jak je psáno ve 40. verši súry 42:

A odměnou za špatné je jen špatnost podobná. Ten, kdo odpouští a o nápravu se snaží, toho odměna je u Boha, jenž věru nespravedlivé nemiluje.

Padišáh a paša Ibrahim jedli po polední modlitbě zirbadže ve dvou na klidnějším místě, blízko břehu velké řeky. Až teď měli kvůli zmatku při organizaci další cesty ten den trochu klidu. Nad loukou se pohupovaly vázky od vody.

Nedaleko, schován v rákosí, zvracel Sejfi, protože dosud ještě neviděl mrtvého člověka, jenže předchozího dne padalo v kartáčové palbě k zemi najednou tolik osmanských vojáků jdoucích do útoku a tolik se jich zřítilo mezi ostrou kamennou suť, když šplhali po sutinách zdí zničených minami a byli srazeni mečem pohanů v drátěných košilích, že mu ještě další den bylo z tohoto otřesu pořád špatně. Pohrřbívali mrtvé a Sejfi viděl mučedníky; jejich turban se ztratil a z nosítek visela jejich dávno nestříhaná hlava.

Bíle odění tělesní strážci sultána se dívali, jak Sejfi vylézá z rákosí, na okamžik tam mezi jídlem pohlédli i sultán a velkovezír.

„Ale můj dobrý Padišáhu! Neposlouchej vždycky Hürrem! Vždyť Mahidevran je tvoje manželka, ona ti jako první porodila syna a tento tvůj syn, Mustafa, je dědicem trůnu. Jistě že Hürrem chce, abys Mustafu i jeho matku začal nenávidět a tvým nástupcem se stal její syn Selim. A využívá toho, že ji miluješ. Jenže není snad taková láska jako podlý džin, který běhá po našich zádech tak,

jak ho ženy popotahují?“ Ibrahim namočil kousek masa do kmínovo-olivové omáčky; pokusil se využít toho, že se vzdálen kouzlu Hürrem mohl opět dostat blíž k Sulejmanovi. „Nakonec to ještě špatně dopadne. Připomeň si Samsonův příběh z židovské *Bible*!“

„Já nemám dlouhé vlasy, Ibrahim, jako Samson a nejsem blázen. Když je to moje manželka, tak je to moje manželka. Ale i tak mám Hürrem raději, ať si muftíové reptají, jak chtějí. Proto je ještě můj syn Mustafa nástupcem trůnu, i když nespím každou noc s jeho matkou.“

„U Alláha, můj Padišáhu, Hürrem se nesmíří s tím, že dědicem není malý Selim. Nesmíří.“

„A přece nekouše ona, ale Mahidevran!“

„Hürrem je prohnaná, můj sultáne! Nech mě zabít, ale musíš to vědět! Dráždí Mahidevran tisícero způsobů, a ta z toho div nezešílí. Divíš se, že ji potom kousne?! A Mahidevran navíc neumí psát. Kdo by za ni mohl dopis napsat, když v Serailu mají Hürrem všichni rádi? Ještě štěstí, můj sultáne, že tvoje matka, vznešená Hafsa — ať jí Alláh požehná! — vždycky Mahidevran ochrání.“

„Vezíre mým vezírů! Já také nemluvím do toho, kolik afrických čarodějnic věřících v mágy máš ve svém domě. A jak s nimi smilníš.“

„Ale voda z louže mlýn neroztočí, můj kalife! Já jsem jen bídný červ v zelinářské zahradě Boha, avšak ty jsi před lidem svatá vlajka se zlatými písmeny Boha. Ty si ve světě můžeš dovolit všechno! Jen ve svém domě si

nemůžeš všechno dovolit! Protože tě sleduje každý pravověrný! A vědí, že první není Hürrem, ale Mahidevran, tvá manželka. Kde je tu slušnost?! Hürrem není než tvá otrokyně souložnice.“

„Zatím, Ibrahime, zatím,“ a Sulejman políbil cejna čerstvě upečeného na rozmarýnu.

„Ty si tedy chceš vzít Hürrem za manželku, můj kalife? Ale vždyť je to polská frengijská otrokyně!“

„Přijala islám. Obrátila se. S touhle frengijskou maďarskou rybou opatrně, Ibrahime! Je plná kůstek a pichlavá jako koželužský kartáč. Když si člověk nedá pozor, ty kůstky ho udusí.“

„Ale Padišáhu, do tebe budou píchat mullové a muftiové jako ovádi do lva! Lid bude nadávat. A bude mít pravdu! Protože co říká 52. verš 33. sůry Svatého Učení?!

A není ti dovoleno po tomto, aby sis vzal jiné ženy, ani abys je vyměňoval za manželky jiné, i kdyby se ti líbila krása jejich...“

„Příteli, ty mě považuješ za hlupáka. Jak končí tento verš?! Takto:

... kromě těch, jichž zmocnila se pravice tvá. A Bůh na věci všechny dozírá.“

„Dobrá, za manželku si ji tedy vzít můžeš, ale budou se hádat a rafat, můj Padišáhu, že nebudeš mít od jejich pletichaření pokoj.“

„To nesnesu.“

„Poučení? Jaké je z toho poučení?“

„No jaké?“ zeptal se Sulejman.

Ibrahim vyndal z čínského porcelánového hrnečku hrst mandlí namočených ve skořicovém palmovém medu, nacpal si je do pusy a olizoval si ulepené prsty: „K jednomu kůlu dva koně neuvazuj!“

Smáli se.

Mezitím bledý a vyčerpaný Sejfi viděl, jak se malé rybky táhnou k břehu, nechají se vykuchat zakřivenými noži tělesných strážců, obalit v rozmarýnovém, česnekovém a olivovém nálevu, napíchnout na rožeň Naděje Světa a jejího velkovezíra a položit na řeřavé uhlíky.

Před Drávou

Od Petrovaradínu se ve vzdálenosti jednoho konaku nachází hrad Ilok. Jeden konak znamená délku jednodenní cesty, dobrý efendi. Ilok bránili žoldnéři, které proti pravé víře najal pán ěaurských mullů, papež. On však nesídlil ve vilajetu Uhry, nýbrž v Římě.

Hrad ostřelovali z Dunaje i ze souše osm dní, ve dne v noci; topčijové se u sto padesáti děl střídali, ve zdech byly zatím jen malé praskliny, ale frengijští obránci to dál nevydrželi, protože mezi propadajícími se střechami, hvízdavě létajícími koulemi a úlomky kamenů nemohli ani spát, ani si odpočinout. Nejdříve tedy volali z hradu a potom poslali své velitele k pašovi Ibrahimovi, a když viděli, že se jim nic nestane, vyšli z hradu, aby vzdali hold Padišáhovi (nechť má v něm Alláh své zalíbení!), Padišáh je vzal na milost, soupis jejich hříchů byl perem odpuštění přeškrtnut, Velký Sulejman obdaroval jejich

velitele slavnostním úborem a Ilok připojil k Bohem chráněné říši.

Tak se přibližovali k nitru země. Padišáh zakázal, aby lehká jízda, Tataři a akindžijové rabovali a vypalovali vesnice, a k poslušným ěaurům se choval milosrdně. Tehdy ještě nikdo s jistotou nevěděl, kterým směrem poručí tygrům války pokračovat.

„A proč to zakázal?“ přerušil jsem ho.

„Padišáh?“ zeptal se Sejfi. „Co proč zakázal?“

„No to, aby nevypalovali pohany? Vždyť jsou to bezbožníci!“

„Protože se, Íso, už tehdy rozhodl, že tuto državu připojí k Říši. Proč by tedy nechal hubit vlastní rolníky? Ti živili armádu. A naší povinností je raju bránit, i když jsou to bezvěrci. Íso, chlapče, zapamatuj si, Říši s bezvěrectvím je možné řídit, ale nikoli s nespravedlností,“ řekl Sejfi a pokračoval.

Od Osijeku až k Drávě stály jen malé hrady, ale jejich stráže nečekaly na bouřný mrak svatého tažení a uprchly nebo se vzdaly předním hlídkám. Dráva byla poslední řekou, která chránila Uhry od jihu, a nebylo snadné se přes ni dostat, protože živí kolem sebe tak vydatný močálovitý svět, že by v něm beze stopy zmizela i kavkazská hora. Přejít na druhou stranu je možné u Osijeku.

Toto večera, když doputovali do Osijeku, sešel se Pán Světa s paši a beji, aby rozhodli jak dál. V radě všichni věděli, že pevně zakořeněný strom bezvěrectví je třeba vytrhnout u města Vídně, kde sídlí Ferdinand, jenže Ví-

deň byla moc daleko, ale průzkumníci, vyzvědači i křesťanští zajatci — ti všichni — říkali, že král Ludvík vyjel z hradu Budína, z východu že se blíží s mohutnou armádou sedmihradský vajda Jan Zápolský a od západu pak Kryštof Frangepan, bej chorvatských psů. Vyšlo také najevo, že poblíž, za Drávou, je pouze arcikněz Maďarů, Pauli Tumor s několika sty lidí. Sejfi slyšel, jak se Sulejman Veliký zeptal mého dědy, beje Báliho: „Tak tedy, boje znalí gázijové, zeptejme se Jahja-paši-Oglu Báliho, neboť on zná tento kraj nejlépe a jeho lidé se právě vrátili z druhé strany řeky.“

„Musíme vyrazit teď, musíme vyrazit teď, králi králů!“ tahal si Báli neklidně knír. „Teď je ten pravý okamžik, výsosti!“

Nastalo ticho. Pašové zvyklí na etketu měli o Báliho trochu strach, protože se neslušelo chovat se veřejně k sultánovi takto nevázaně. Sulejman přimhouřil oči a matně se usmál.

„Hrdinský beji Báli. Když se teď vydáme na druhou stranu, dostane se naše vojsko do samého prostředku močálu. Cesty jsou tam úzké, řady vojáků budou dlouhé, budeme roztroušeni, budeme se trápít na malých stezkách a nebudeme mít možnost zajistit postranní obranu. Bude to horší, než tomu bylo v horách. Kvůli dělům a vozům s náradím se z tohoto bahna budeme dostávat jen velmi pomalu. A budou-li tam na nás čekat dřív, než rozvineme naše řady, tak... tak bude, můj přítelíčku, tažení u konce a můžeme se vrátit domů. Pokud to bude možné. A tehdy ti nechám pro tvoji špatnou radu srazit hlavu...,

nenechám, protože jsi askeri a já nemůžu prolévat tvoji krev. Nechám tě uškrtit.“

„Není síly a není moci, jen u vznešeného a majestátního Boha!“ řekl Báli a políbil zemi. „Jsem tvým sluhou, Kalife! Ale přesto říkám, že teď je ten správný čas. K Paulimu Tumorovi se v těchto dnech připojí oddíl pětikostelského biskupa. A ještě přijde několik set jezdců z Petrovaradína, které platí mniši paktující se Satanem, avšak na druhém břehu není velká armáda. Zatím. Já půjdu napřed, můj sultáne, zaženu Pauliho Tumora a budu vás krýt, dokud nepřejdete močál. Král Ludvík je s hlavní armádou u Tolny, nestihnou sem dojít, nestihnou sem dojít!“

„Ale stihnou,“ vybafl paša Mustafa, druhý vezír.

„Ne, nedojdou sem, u Alláha, protože mají hodně pěšáků, a to jsou Češi a Poláci, od hlavy až k patě v železe. Nás by mohla překvapit jen jízda, jenže mezi nimi je hodně šlechtických povstalců, a to je chátra, protože neumí bojovat. Navíc mají velké koně, kteří se ve slatinách těžko pohybují.“

„Co je to ten šlechtický povstalec?“ zeptal se paša Ajas.

„Askeri. Ale za moc nestojí. Někteří z nich ještě nebojovali a pak je tam několik starců, ti před dvanácti lety vraždili zemědělskou raju u Temešváru, když se rolníci vzbouřili proti nim. Nenávidí se mezi sebou, krále Ludvíka se nebojí, hádají se a nikoho neposlouchají,“ odpověděl Báli a zabil na tváři komára, který se mezi mušelínovými závěsy dostal nějak dovnitř.

„Kde se dá nejbliž přejít směrem na západ?“

„Dva konaky odtud, ó, Kalife, ale v takovém močálu jsou to pro tuto mohutnou armádu spíše čtyři konaky. Navíc nám tam stojí v cestě Valpo. A to je pevný hrad! Přejděme tady!“

„Co si o tom myslí serdar?“ pohlédl vznešený Sulejman na Ibrahima.

Moudrý Ibrahim by byl raději, kdyby se ho neptali. Jeho skutečným světem byly dvorní intriky a tučné obchodní transakce, také díky nim se stal serdarem. Cokoli tu řekne, bude nebezpečné. Uprostřed léta se nazpět vydat nemohou, to by se vojsko toužící po boji vzbouřilo — a k Červenému jablku, k bohatému Západu, vede cesta před Budín. Když půjdou směrem na západ dál po jižním břehu, vyčerpají se a zničí v močálech mezi nepřátelskými hrady. Když přejdou tady, život jim ztíží zběsilý Pauli Tumor — a co je nejhorší, vrhne se na ně nepřátelská hlavní armáda. Plivnu-li nahoru, knír, plivnu-li dolů, vousy! Jenže něco přece jen musel říct.

„Cháne chánů! Král Ludvík povolal české vojáky, protože je i českým králem, ale mnoho jich ještě nepřišlo. Do tábora jsou na cestě oddíly odevšad. Vojsko bude v táboře přibývat každým dnem. Zatím ještě není velké.“

„Tak proč Ludvík nečekal s cestou, když ještě nejsou všichni pohromadě?“

„Protože zmatkuje ve své nevědomosti a jeho poradci se hádají, veličenstvo. Pes, který cítí svoji zkázu, kálí na

zeď džámi. Ani Ludvík nedokázal čekat. Neměl trpělivost, proto přijel sem za sebou. Kdyby byl zůstal na Budíně, než shromáždí všechny síly, potom ano! Potom by to bylo špatné. Anebo právě naopak, vyjel by dřív, jel by mnohem rychleji, byl by na protějším břehu Drávy a nám by nedovolil přejít! Ale takhle? K čemu je to pro něho takhle dobré, když neuháněl až sem k Drávě za námi? Když nenasedneš na koně, nepohybuj nohama!“

„Padišáhu, velkovezír mluví pravdu,“ řekl bratr Bálího, můj pokrevní děda Mehmed. „Kdyby byl měl Ludvík rozum, už teď by byl na protějším břehu, třeba jen s malým vojskem. Řeka znásobí vojenskou sílu desetkrát. Nyní je tu jen Pauli Tumor. Všichni jeho vojáci chrlí oheň, jsou to zběsilí ďáblové, ale je jich málo.“

Z venku bylo slyšet nějakou slovní půtku; aga osobních strážců se s někým přel, potom se nadvzděl závěs a dovnitř vtrhl zcela promáčený a rozzuřeně vyhlízející spahi a padl před Padišáhem na koberec. Ibrahim se vyplekaně díval na blátem postříkané jemné arabesky. Spahi byl vojvoda Kurd, bělehradský hodnostář beje Bálího. Turban měl špinavý a zakrvácený, oblečení potrhané a mokré. Bej Bálí ho předešlého dne poslal se dvěma sty jezdci na druhý břeh, teď se přeplavil zpět. Sulejman mu rychle pokynul, aby už promluvil.

„Padišáhu pravověrných! Satanova armáda je u Báty. Teď rozbíjejí tábor.“

„Potom je příliš pozdě,“ odsekl paša Ajas, „porazí nás v močálu.“

„Tady nepřecházejme, můj kalife!“ řekl pomalu i paša Mustafa, „dojdou sem!“

Sulejman (necht ho ovívá mír a požehnání!) vyskočil.

„Ibrahime, dej postavit most!“

„Slyším a jsem poslušen, Padišáhu. Ráno..“

„Teď! Emírové pravověrných, sejmu tíži z vašich ramen. Ať nás tam čeká cokoli, nejste toho příčinou. Rozhoduji já. Přejdeme zde. Vyhlaste, aby na protějším břehu nikdo nepostupoval dál ani se nerozptyloval do vesnic, ani nevyhledával boj. Kdo se vzdálí, zemře. Bismilláh!“

V zemi prokletí

A tak tomu také bylo. Neboť kdo se vydal bez dovolení na průzkum, toho buďto posekali Maďaři mezi vesnicemi tohoto bažinatého kraje, nebo ho nechali popravit pašové, když se vrátil.

V noci dívánu se z lodí vykládaly řetězy, ocelové skoby, lana a nářadí, ráno pak začali sapéři stavět na obou březích proti sobě předmostí, mezitím pěšáci káceli stromy a serdar cválal celý den v dešti sem a tam mezi sapéry klouzajícími v bahně a brodicími se vodou. Za dva dny začali na napnutých řetězech a lanech spojovat lodě k sobě, pokládat na ně příčné trámy a čtvrtý den byl most hotový. Stál pevně, ale — ó, u Alláha! — byl tři sta loket dlouhý a jen dva lokte široký! Ctěný čtenáři! Vždyť jeden loket není víc než jeden krok! Přes tento dlouhý a úzký most musely přejít tisíce tisíců lidí, koní a velbloudů, ale dělostřelecké vozy s náčiním a větší děla se

na něj nevešly, ty museli vozatajové arabadžijové naložit na loď, a tak je přepravit. Dva pěšáci se vešli vedle sebe, ale jezdcí a zvířata s nákladem mohli jít jen po jednom.

A kdoví, kdy na ně udeří strašlivý Pauli Tumor. Vězte, že tento člověk byl u Maďarů arcimullou a jest příšerně silným kouzelníkem. Při útoku na Petrovaradín ho vojáci viděli na druhém břehu Dunaje, jeho kůň se vzpíral dvakrát tak vysoko než ostatní koně, v noci mu v očích důlcích svítily uhlíky a na něm se v sedle tyčil jezdec v černém brnění, potřásal rozcuchanými vousy, které splývaly s naježenou koňskou hřívou, a přitom hřímal kletby na muslimskou armádu. Vyvolal nejmocnější džiny, ti přelétli přes vodu jako kouř a během okamžiku postavili pobožené hradby. Ze země vyskakovali příšerně vyhlížející ifritové a směrem k útočícím muslimským bojovníkům se oháněli ohnivými handžáry. Před nimi nás Alláh ochraňuj!

Když padl Petrovaradín, objevil se tento mág u Iloku a jeho zločinečtí vojáci se skrývali v mokřadech. Samotného Pauliho Tumora viděl Sejfi odcválat po protějším břehu, když byl vydán rozkaz k postavení mostu. Jezdec se smál hlubokým hlasem, nato zarachotilo nebe a na tábor se vylil takový proud, jako kdyby se na tisíce místech protrhla přehrada zadržující nebeské vody.

Most byl tedy postaven 11. dne měsíce dzulkadah, deset dní před velkou bitvou. Spěchající vojsko jej přecházelo tři dni a tři noci. Na druhém břehu už vojvoda Kurd obhlížel cesty, neustále se dostával do střetu se

zatvrzelými Maďary, kteří co chvíli rozprašovali jeho oddíl, ale on se vždycky z boje vrátil a pak opět postupoval dopředu, za ním jel s lehkou jízdou bej Báli, potom bej Chosrev, dále celé rumelijské vojsko se serdarem Ibrahimem, za nimi Padišáh s tělesnými strážci a dvorní jízdou, s nimi topčijové a janičáři, pak paša Behram s anatolskou jízdou, dále zavazadla, kupci, zloději, dobrodruzi, řemeslníci, mniši, tisíce tisíců pravověrných i pohanů. Když přešla celá armáda, nechal Padišáh most zapálit. Nebylo cesty zpět.

Proud bojovníků za víru se valil vpřed, ale Pauli Tumor tu a tam napadal přední strážce a zase se stahoval zpět, a mezi tím jim ztrpčoval život hanebnými lstmi. Ve dne posílal na velbloudy ovády velké jak vlašský ořech a v noci komáry velikosti lískového ořechu, aby se vrhali do močálu a strhávali s sebou i jejich honce a byli tak bažinou pohlceni i s dělovými koulemi v zavazadlech. Seslal na krajinu takovou mlhu, že průzkumníci zabloudivili a vojsko se muselo zastavit. Sejfí viděl, jak se v noci z močálů vynořují mářidové v podobě modrého plamene a ke komu se přiblížili, toho druhý den už nenašli. Slavná armáda zápasila s rozvráceností, kolony se rozpadaly na jednotlivá vlákna a protahovaly se do nekonečné dálky, ale žádné kouzlo je nedokázalo zastavit.

Mezitím přijel král Ludvík k Moháči a tam se utábořil. Velké skupiny maďarské jízdy se dennodenně střetávaly s osmanskými předními strážemi, ale on se s hlavními silami nehnul z místa. Tento nešťastný král byl ještě mladý

a Sejfi říkal, že se pro svůj smutný osud narodil polským předkům. Jako sirotek byl ponechán mezi lstivými beji sám sobě, za manželku měl Němku, sestru podlého Ferdinanda, a tato manželka se svými poběhlickými německými společnicemi pěstovala démona necudnosti. Tyto Němky na Ludvíkově hradě smilnily se zvrhlými královskými vojáky tančícími v ženských papučích a šatech.

Ubohý Ludvík neviděl než svůj palác; tuto báseň napsal maďarský básník, když slyšel, jaký rozkaz nechal před odjezdem do války svému hofmistrovi:

*S vojskem sultána, když jel do boje,
vydal svůj rozkaz v dobrém Budíně:
„Opatruj psíky, jemně, šetrně,
koupel ať mají dvakrát do týdne.“*

Přijel, aby obchodoval s největším gázim, se Sulejmanem, na bitevním tržišti.

Sejfi a ďauři

Sulejman Veliký (ať ho ovívá mír Boha!) překročil poslední překážku, močály u Karašici, a nechal rozbít tábor. On sám byl na čtvrt konaku od nepřítele, a zatímco přední část armády už bojovala, postávalo anatolské vojsko ještě na břehu Karašici a tisíce vozů a velbloudů zůstávaly v močálech daleko pozadu. Trápil je hmyz, déšť, pára, mnozí hladověli, protože náklad byl daleko za nimi a ani z lodí na Dunaji nebylo možné dostat další zásoby.

Vydávali se do bažin hledat ptačí vejce, pokoušeli se rybařit nebo od vychytralých obchodníků kupovali za šest až osm akče nestydatě předražený chléb.

Sejfiho mistr, hlavní písař, musel zapisovat všechno, co viděl a slyšel, a mocný sultán si tyto spisy, když měl možnost, prohlížel. Přitom písaři říkal, co má opravit, co vynechat nebo co naopak přidat. Sejfi mohl být u všeho, aby slyšel, viděl, učil se, ale Padišáh měl jednou jiný nápad.

„Sejfi, pojeděš k vojvodovi Kurdovi! Poručím, aby dnes nevyhledával boj, ale vydal se na západ a pokud může, aby získal zajatce a krmivo.“

„Slyším a jsem poslušen, Padišáhu!“

„A tebe ať vezme s sebou. A ty mi tam všechno zapíšeš.“

Sejfi uháněl na sever, aby v táboře beje Báliho vyhledal vojvodu neustále připraveného k průzkumné výpravě, a když ho našel, oznámil mu rozkaz. Kurd si políbil prsty, potom je zvedl k čelu a pěti svým lidem přikázal, aby se od chlapce nevzdalovali. Byli to křesťanští srbští bojovníci v modrých kalhotách, v krátkém vybledlém dolmanu, na hrubém koženém opasku měli zavěšený meč, toulec a luk. Nabídli Sejfimů placku s medem — maso si od nich nevzal, protože nevěděl, zda není od nečistého zvířete. Jejich jazyku nerozuměl.

Přibližně sto se jich vydalo na cestu, šli mezi lesy, loukami, rákosím, potom po úzkých klikatících se stezkách, mezi potoky, rozšiřujícími se jezírky a výčnělky u břehů. Občas procházeli vypálenými vesnicemi, často dunivě klusali přes dřevěné můstky. Na jihu se krajina stávala

vlnitější; na jednom holém kopci uviděli hrad a za ním se rozprostíralo zalesněné pohoří. Po měsících strávených v chaosu tábora tu panovalo veliké ticho. Tehdy slyšel Sejfi poprvé vyzvánění zvonu. Místy utichalo, místy zesilovalo, podle toho, jak je k nim přivanul slabý větřík. Byli pod hradem Harsány, nikde se nic nehýbalo, jen z malého hradu vystupoval tenký kouř k pokojnému modrému nebi Alláhovu, protože frengijští si zřejmě vařili oběd.

Pustili se k severu, projížděli ohyby vlídných vrchů, v dáli byly v modrém oparu vidět větší kopce — Sejfi viděl pohoří Mecsek, jenže nevěděl, že se u jižního úpatí kopce, sotva na vzdálenost čtvrt konaku, nachází naše milé město Pětikostelí, v němž ti i já nyní popisuji tento příběh, můj čtenáři, a kam potom Alláh (který všechno mění a obrací, ale sám je beze změny) přivedl Sejfiho, aby se tam naplnil jeho osud.

Kouř vystupoval rovněž z jednoho údolí, byla tam totiž vesnice — snad dvacet schovaných domků. To vojvoda věděl, a proto sem přišel. Pomalu se přibližovali, chvíli čekali, potom dal Kurd znamení, vyřítili se a vtrhli do vesnice. Halekající akindžijové vpadli do dvorků, několikrát bodli do kupy sena, ale nic se nedělo, vesnice byla vylidněná, i chlívky byly prázdné, ačkoli odtud stoupal kouř. Někteří seskočili z koně a vešli do prázdných domů. V tu chvíli se vojvoda Kurd vzpamatoval.

„Pryč odtud! Na koně!“

Na Sejfiho koně dopadaly bouchající střely, z keřů od koryta potoku vystupoval kouř střelného prachu, šípy

hvízdaly, bylo slyšet dupot kopyt a velcí tmaví oři se mezi ně vřítily s takovou vervou, že rozrazili lehké koníky akindžijů stojící před nimi, frengijští vojáci v přílbách a drátěných košilích ochraptěle řvali jméno Alláhova proroka.

„Za Ježíšeee!“

Nabírali na kopí všechno a s řevem sekali do všeho, co jim přišlo do cesty, z keřů od potoka vybíhali pěšáci s kopím a rolníci se sekyrou. Sejfiho koník se divoce vyřítíl z uličky mezi domy, potom zpomalil, zapotácel se a klesl, protože nemohl dál v sobě nést střely z pušek a šípy, do krvavé louže vyfukoval ubožák bubliny vzduchu. Sejfi se postavil na nohy a utíkal, ale to už vedle něho klusali jezdcí, zastoupili mu cestu a mluvili na něho svým jazykem.

Tehdy slyšel můj milý dobrý sluha poprvé maďarskou řeč a i jemu zněla napoprvé stejně jako mně: rachotící, hrkavě se pohupující řeč, kde není slyšet začátek a konec slov. Uměl turecky, arabsky a už docela dobře persky, a nezapomněl ani svoji rodnou albánštinu, od vyslanců v Istanbulu slyšel rovněž francouzskou řeč, od Benátčanů a Janovanů italštinu, od vyslanců Fuggerů alamanskou němčinu, ale tento maďarský jazyk se nepodobal žádnému z nich, byl jako řeč andělů o Posledním soudu: krásný a hrůzostrašný zároveň.

Maďaři vojvodu nepronásledovali, ale posbírali koně, rolníci zabili zraněné a všechno z nich sundali. Maďarští jezdcí sebrali raje zbraně, řemeny, výzbroj, lepší šaty, ho-

línky a nechali jí jen ty zraněné koně, u kterých se nedalo určit, jestli se uzdraví; mezitím dva posadili Sejfiho na koně, nohy mu přivázali ke třmenu, ruce k opratím, totéž udělali i se čtyřmi pěti Srby a poté se vydali na cestu. Sejfi se ještě pořád chvěl, ale neplakal, koutkem oka viděl, jak rolníci kuchají jeho milého koně.

Cestou jelo vedle něho i více jezdců, osahávali jeho šaty, byli to obyčejní vojáci, kteří nikdy neviděli hedvábí, jezdili kolem něho, prohlíželi si ho, něco si mezi sebou v tom divném jazyce vrčivě a mručivě říkali, vyptávali se Sejfiho i turecky, ale přitom měli velice naspěch. Nejprve jeli směrem k Mecseku, potom na východ směrem k Dunaji a v době ikindi, polední modlitby, dojeli do moháčského tábora. Tady však nebyl nikdo, kdo by zpěvem svolával k modlitbě.

Ponaučení: Kočka překazí myším plány.

Pauli Tumor

Není síly a moci, jen u velebného a vznešeného Alláha! On je tím, na jehož rozkaz se střídají nebeské kruhy, ten, který dvakrát stvoří zemi a nebe, který podle svého zálibení uděluje narození a smrt, který vysouší moře, drtí hory na padrt, utváří osudy lidí a džinů, splétá je, ale sám je vždy věčný a beze změny a je tím, kdo zná Den soudu.

I když se s námi děje cokoli, není to důležité, vždyť Alláh má u sebe spis, který vymezuje naše místo na Onom světě! Ostatně sám Bůh ve 179. verši 7. súry říká:

A stvořili jsme věru pro peklo množství džinů i lidí...

Od Sejfiho jsem se naučil, že Alláh není jako gipti staré ženy věšticí budoucnost. On není věštec, který vidí budoucnost, ani neposílá do pekla džiny a lidi pro zábavu, ale vidí všechno naráz a naráz všechno činí. U něho není, ani neplyne čas, protože on zároveň stvoří Svět a zároveň jej i spálí, zároveň stvoří Adama a zároveň soudí v Hodině Soudu, a kdo je trestán, sám si přivodil zkázu.

To, co je napsáno od věčnosti, se nyní napsalo v té vesnici, kde nás zahrnuli do pasti, myslel si Sejfi, a spolu s námi to perem Alláha psali i pohané, avšak Alláh ještě nechtěl zapsat moje jméno mezi mučedníky.

Když ho zajali, chvěl se jako malé zvíře, ale nyní už netečně seděl na zemi ve stínu nějakého vozu. Řemeny ho volně přivázali ke kolu, aby nemohl utéct, kolem něho bylo na dvacet osmanských zajatců odevšad, především akindžijové; hlídali je dva pohanští pěšáci. Někteří zajatci tam mohli být už několik dní, někdo si lehl pod vůz, aby na něho nešlápl kuň, někdo spal. V tomto táboře nezněla stále hudba, jak byl Sejfi zvyklý, ale rachot, hulákání a dupot, to vše bylo stejné. Bylo tu méně barev a více železa. Nedaleko nich tahali od řeky děla, která přivezli nedávno na lodích z Budína, s děly přijela spousta vozů, od nichž se ozývalo bučení zvířat, skřípání, potom bylo slyšet rachocení, zřejmě sem dorazila osmanská flotila a střetla se s barbarskými lodníky. Sejfi jen seděl a hleděl vzhůru, uvažoval, v jakých pravidelných vlnách se tam ve výšce rozplývají beránci a že nebe je stejné, i když je tady dole hluk a válka, nebo když v jedné ze zahrad Serailu četl

mezi růžemi se starým eunušským mistrem *Korán*. Bůh je nade všechno mocný. A neměnný.

Naposledy jedl ráno a měl už veliký hlad. Jako dítě často hladověl, ale když ho výběrčí daní emín odvedl s ostatními dětmi z vesnice a dostal se do Serailu, na hladovění zapomněl, a potom co ho určili k službě u Padišáha, většinou jedl to, co On (nechtě nad ním povívá Alláhovo požehnání!). Přemýšlel o těchto věcech, a tak mu uběhl den.

Přišli pro něho za smrákání a přivedli ho k velkému zdobenému stanu. Jeho doprovod vešel dovnitř, potom vyšel ven a pokynul, aby Sejfiho předvedli. Uvnitř hořely svíce, na stole vykládaném slonovou kostí bylo připravené jídlo a poháry, nějakému mohutnému mocipánovi s mohutným vousem a dlouhými vlasy odepínal zbrojnoš řemínky na brnění a sundával z něho jeho poslední části. Pod brněním tohoto hlavatého pána se mačkala kněžská sutana. Ve stanu byli ještě dva pohanští pánové, seděli na židlích, na sobě měli z jelení kůže ušité košile s rukávy, které se oblékají pod brnění.

Hlavatý bej v sutaně těžce dosedl do křesla a unaveně si útlého chlapce prohlížel. Vypytał se maďarsky toho člověka, který vedl oddíl, jenž na ně zaútočil, ten odpovídal a Sejfiho ospale otupil svit svící a brumlavý, vrkavý rozhovor. Myslel na to, jaké jídlo může být na stole mocipána.

„Jak se jmenuješ?“ zeptal se osmanským jazykem d'auský bej.

„Sejfi.“

„Kdo je tvým pánem?“

Na to se neodvážil říct, že Padišáh. Něco takového ho ještě nepotkalo, na to zatím nepomyslel: jak by mohl před nepřítelem vyslovit jméno Alláhova posla, potomka proroka Mohameda?

„Alláh, který je mocný nade vše.“

„Dobrá, dobrá, ale kdo ti dnes ráno řekl, abys šel na průzkum, Sejfi? Bej Báli nebo bej Chosrev?“

Rezignovaně se díval na Sejfiho jemné ruce a na jednoduchý modrý hedvábný oblek a na to, jak při lži rudne.

„Nebo snad ještě někdo další? Ještě nějaký větší pán? Paša Ajas? Paša Mustafa?“

„Přední strážé řídí Jahja-paša-Oglu bej Báli a Jahja-paša-Oglu bej Mehmed, můj pane, oni poroučí průzkumníkům.“

„Vím. Máš hlad?“

„Ano.“

„Nebo snad sám velkovezír?“

Maďar se velice smutně díval na mísy před sebou, mluvil s nějakým svým člověkem, ten zakřičel něco ven ze stanu, dva muži vešli dovnitř, postavili před Sejfiho stůl, jemu dali polní židli a na stůl položili večeři; v míse bylo maso a nějaká bílá omáčka s nakrájenou zeleninou.

„Co je to za jídlo?“ zeptal se vojáka.

„Hovězí maso s křenem. Pan arcibiskup to jí také. Můžeš to jíst i ty, pohane, to ti tvůj prorok nezakazuje,“ řekl a naléval z měchu visícího na tyčích do velkého poháru bílé víno a postavil je před Sejfiho. „To je víno. Můžeš pít i vodu, ale já bych to nedělal.“

„Nebo snad císař Sulejman?“

Sejfi se po křenu rozkašlal, zapil jej vínem, ale křen pátil ještě víc. Je s ním konec, kvůli vínu bude uvržen do pekla, kde bude muset pít vařící se vodu, a už na to došlo, protože téměř v každé sůře je psáno, že Alláh rychle účtuje. Ale že až takhle? Napadlo ho, že ani s krávou nebude všechno v pořádku, protože pohané při porážce zjevně nevyslovili Alláhovo jméno, jak je ve druhé sůře předepsáno:

Vy, kteří věříte, jezte z výtečných pokrmů, jež jsme vám uštědřili, a děkujte Bohu, jste-li Jeho služebníky!

Dosud by to nebylo tak zlé. Ale tohle:

Bůh zakázal vám jedině zdechliny, krev, vepřové maso a to, co bylo zasvěceno někomu jinému než Bohu. Kdo však byl donucen jísti toto, aniž po tom toužil nebo přestupníkem byl, na tom nebude hříchu, vždyť Bůh je odpouštějící, slitovný.

Jedl chléb a pomalu se mu udělalo lépe, maďarský voják ho spokojeně pozoroval a znovu mu naplnil baňatý pohár.

„Dobře, chlapče,“ řekl arcibiskup. „Máš cenu mnoha dobrých bojovníků. Snad i maďarských pánů. Ty hrdiny a pány pak za tebe po válce vyměníme. A kdyby tě tvůj pán nepotřeboval, zůstaneš u mě jako písař. Umíš latinsky?“

„Neumím,“ řekl Sejfi a obrátil do sebe celý pohár vína, jelikož se dovtípil, že naproti němu sedí Pauli Tumor. Byl zcela opilý.

„Pak se naučíš. Když Bůh pomůže a dožijeme se toho,“ zabručel Pauli Tumor. „Odvedte chlapce dozadu do Szekcső, do domu kněze Kelemena!“

Poté se vydal ze stanu ke králi spolu se dvěma arcimulley, pětikostelským biskupem Fülöpem Mórém a jeho mladším bratrem, pécsváradským opatem Lászlóem Mórém, aby se radili o bitvě, k níž mělo druhý den dojít.

Bitva u Moháče

Zatímco se půl konaku na sever od Moháče zdály v opilsti mému milému sluhovi, pravověrnému Sejfimu, v domě faráře v Szekcső hrůzné věci, nešťastný uherský král usnout nedokázal.

Když se začalo stmívat, slyšel král z dále zpěv muezina svolávajícího k modlitbě, oblékl se, dal si zavolat kněze, vyzpovídal se a šel se svými hodnostáři na mši; někteří z nich soptili netrpělivostí, jiní zas netečně a zádušně mlčeli. Ludvík snědl kousek pečeně s chlebem, zapil ji trochou vína, a ještě před východem slunce začal s Paulim Tumorem stavět do bitevních šiků své vojáky, kteří tušili cosi zlověstného. Vyprávěli mi to staří Maďaři, kteří u toho byli.

To už mohamedáni dokončili ranní modlitbu, dvě rakky, vyzbrojili se a na keřovité zemi plné prohlubnin se snažili utvořit bojovou sestavu a spěšně se vydali k severu. Maďaři už na ně čekali jak pomoučený mlynář od vodního mlýna na déšť. Jahja-paša-Oglu bej Báli a můj děd, bej Mehmed, postupovali od západu po hřbetu

kopců a již obklíčili barbarské hordy, takřka za nimi byl bělehradský sandžak se svojí jezdeckou armádou, z boku stál bej Chosrev s bosenskou lehkou jízdou, ale serdar Ibrahim, hlavní velitel, se teprve blížil a Padišáh byl se svými dvorními žoldáckými oddíly ještě hodně daleko, tak daleko, co v tomto špatně schůdném kraji vydá na čtvrt konaku, tedy na čtvrtinu dne cesty. Anatolská jízda byla ještě dál, vzdálena na půl konaku až na jeden konak a pomíchána se spoustou opozdilých velbloudů. Alláh, jenž vidí všechno, ví, že slavná islámská armáda ještě nenastupovala k bitvě v takovém ostudném chaosu! To mi zas říkali staří Osmani, kteří tam byli.

Na půldruhého dělového dostřelu od ďaurů se tyčil malý terasovitý vrch a naproti němu stála potřeštěná armáda modlářů. Na tuto malou terasu vytáhli topčijové a vozatajští arabadžijové děla, a potom vozy a děla k sobě dobře přivázali řetězy. Vedle nich a mezi nimi se řadili janičáři, nejstatečnější a nejukázněnější pěšáci islámského vojska. Zápolili polovinu noci, aby urovnali cestu před zvířaty táhnoucími děla, cloumali s kanóny a vozy s nářadím, uvízlými v pichlavých keřích a vytahovali je z děr. Konečně by se byli unavení posadili, když se dostali na terasovitý vrch, jenže sotva odtamtud shlédli dolů, ztuhli překvapením. Protože na rovině pod nimi se černalo takové množství ďábelských frengijských vojáků, jako když v zimě pokryjí vrány setbu. Tak mi to říkali! Frengijští stáli těsně u sebe, oblečení od hlavy až k patě do černého železa a v tichém, horkém letním dopoledni

jakoby syčela jejich netrpělivost směrem k pravověrným, kteří se zdaleka přibližovali, aniž by něco tušili. Janičáři se rozhlíželi vpravo, vlevo, dopředu i dozadu, ale vezír Ibrahim nikde nebyl, jen lehká jízda postávala na západních hřebenech, ale co ta by mohla dělat, kdyby se proti ní najednou vyřítila zběsilá pancířová armáda?!

Ale nevyřítla se. Nato začal vojvoda Kurd s rotou akindžijů sestupovat ze západního vrchu, ale ěaurští jezdci se na ně vyřítili s takovým vztekem, jako na břehu Nilu švihá krokodýl ocasem na stranu, když mu chtějí vzít uloveného vodního buvola. Oddíl vojvody Kurda se rozprchl, ěauri chvíli váhali, potom odklusali zpět a vyčkávali dál.

Po polední modlitbě se objevili serdarovi jezdci. Pohoďně klusali, za nimi několik tisíc potácivě běžících asapů. Jen se z nich lilo a byli zablácení až do pasu. Velkovezír Ibrahim se zastavil u terasovitého vrchu, chvíli mluvil se svými agy, poslal nazpět k Padišáhovi jednoho čauše se zprávami a s tím, že by bylo lepší, kdyby toho dne už nebojovali, a vydal se na obhlídku. Z železného davu ěaurů byl slyšet skomírající rozhořčený skříp pot. A hlavní vojsko pořád nikde! Taková ostuda! A nic se ani nepohnulo, někde se zřejmě blíží Padišáh (nechtě Alláh žehná jemu i jeho rodině!), ale všichni si mysleli, že než sem dorazí, bude tma. Na terasovitém vrchu se mezi portugalskými dělostřelci sedícími u kouřících doutníků modlili duágúové. Na levém křídle se dala do pohybu bosenská armáda, potom se zastavila a vrátila se, bělehradské vojsko bylo

ještě dále, sotva se dalo zahlédnout. Občas se ve velké ospalé dálce zaleskla špice kopí. Hudba také nehrála, protože mehterové zabloudili v porostu. Koně se všude nudili, pokoušeli se pást, lidé vyndali z tašky u sedla nějakou tu žitnou placku s rozinkami, ukousli z ní kousek a pak si místo po vykousnutí prohlíželi.

Dunaj zatím přehodil třpytné Slunce na západní vrchy. Ponaučení: Marně je nevěsta připravena ke svatbě, když se ženich opozdí.

Opravdová bitva u Moháče

Nelze vědět, co si myslel rozumný paša Ibrahim (ať jeho čelo ovívá vánek Edenu!), který měl dost toho, že opět cokoli udělá, bude to stejně nebezpečné, jako když neudělá nic, proto tiše vydal rozkaz, aby celé rumelijské vojsko sestoupilo z terasovitého vrchu a pak se uvidí. Koně se při couvání pokoušeli udržet na nohou, když po drolícím se svahu klouzali dolů, některý se skutálel i se svým jezdcem, a když byli všichni dole, nadějně chrastění od frengijských vojáků sice sílilo, ale stále se ještě nic nedělo. Ibrahim myslel na to, že by přece jen bylo lepší vyšplhat zpátky na terasu a tam navečer rozbít tábor, ale nakonec rozkázal, aby tady dole vykopali příkopy a za ně zatloukli špičaté kůly, bude se to v zítřejší bitvě hodit, a opět se vydal na obhlídku.

Asapové začali opravdu kopat, i jezdci sesedli z koní, ale tehdy tam na druhé straně, někde uprostřed černé vraní armády, vytryskl oblak dýmu, neuvěřitelně silně

bouchlo dělo a vrhlo ohromnou kouli dvacet loket od spahijů, takže měli v očích a ústech plno hlíny a trávy.

Jako dítě jsem na pětikostelském hradě slyšel od janičářů, kteří už byli tehdy ve výslužbě a hospodařili na svých statcích, co se stalo potom. Z jámy po kouli vystupovalo nejprve jen trochu dýmu, potom ho přibývalo, ozývalo se skřípání a jakési říhání, ale tak silné, až se frkající koně cukali, nakonec s kvílením vylétl žlutobílý plyn a v kráteru se objevila rozčepýřená hlava — při pohledu na ni obě vojska zděšeně zahučela. Hlava se mrkáním zbavila hlíny v očích, příšerně nadávala maďarsky, poté vylezlo celé tělo a v celé mohutnosti tam stál sám Iblís, kníže ďáblů, kterého rovněž nazývají Belzebubem. Jednu nohu měl kozí a místo druhé měl kolo od vozu, kozí nohou si pomáhal kupředu a tak jezdil mezi oběma armádami, z jeho nosních dírek vycházel smradlavý sírový kouř. Zastavil se, otáčel hlavou, bylo na něm vidět, že neví, kde je a že ničemu nerozumí, vypustil bažinou páchnoucí pšouk a začal lítat jak býk, který prchl z jatek a na jehož slabinách visí chumly řeznických psů.

Z jednoho ramene Belzebuba vyrůstaly čtyři neformné paže a (bud' Alláh milostiv!) na nich nebyly ruce, ale na jedné mušketa, na druhé zakřivený handžár, na třetí dlouhá italská dýka a na čtvrté omylem pěchovačka jitrnic, kterou frengijští připravují svá odporná jídla. S řevem se valil k šikům křesťanů, nebezpečně mával pažemi, vystřeloval z pušky a mezitím ji zázračně rychle znovu nabíjel, protože čtyři paže se na druhém rameni pohy-

bovaly tak rychle jako mlýnské kolo, když se protrhne hráz mlýnského rybníka, a (Alláhu akbar!) ani ty nekončily jako ruce, ale na jedné byl roh se střelným prachem, na druhé hořící doutnák, na třetí čistič hlavní a na čtvrté kožený váček s chrastícími náboji.

Obrátil se a cikcak upaloval k janičářům, jeho paže se míhaly tak rychle, že se ani nedalo očima zachytit, kdy nabíjel a kdy po výstřelu vyčistil hlaveň, jen třaskal, střely svištěly sem a tam, že se všichni krčili; tehdy se tüfenkčijové, janičáři ozbrojení puškou hrozně lekli a začali střílet, jenže netrefili Belzebuba, ale jejich střely padaly do frengijského vojska stojícího naproti nim jako zrnka pšenice při setí do orby. Střelba zmátla Belzebuba ještě víc, takže vjel do vojska paši Ibrahima, jezdci před ním prchali, nato se chtěl vyřítit nahoru na terasovitý vrch, jenže jeho vidlicovitý ocas s ocelovými háky na konci se z vlastní vůle točil jinak, než kam chtěl arciďábel jít, o něco se zachytil a stáhl ho zpět, proto se Belzebub znovu obrátil a pustil se do bandy pohanských vzbouřenců, portugalských topčijové už stříleli ze všech děl, ale Belzebuba trefit nedokázali, pobíhal se svým kolem tak rychle a tak nevypočitatelně, že jen vrhali koule mezi frengijské vojáky.

Belzebubův mužský orgán se občas vztyčil a přitom plival smůlu, když ochabl, vystříkoval pálenku, až jednou začala pálenka od doutnáku na paži hořet, nato se pohyb paží pomotal a místo pušky naplnil střelným prachem a náboji pěchovačku jitrnic, ta vybuchla, křesťané hořeli

v pálence a Belzebub, zanecháváje za sebou sírový pruh dýmu, se řítí ke kraji a přes malý lesík pryč. Nastalo ticho a zanedlouho v dáli stoupající syčící pára hlásila, že dosáhl Dunaje.

Jisté je, že z bezvěrců tu téměř nezůstal ani posel. A kdo tuto hrůzu přežil, i ten měl sežehnutý knír.

Janičářům došlo veškeré střelivo, paša Ibrahim (Alláh ho ochraňuj!) strnule seděl na koni a celá osmanská armáda se zkoprněle dívala, jak se zbytek začouzených Maďarů, Čechů, Poláků, Chorvatů a Němců pomalu belhá pryč. Zanedlouho přijel Padišáh s plukem obrněných ulúfedžijů pod zelenými a rudými vlajkami a už zdaleka vykřikoval: „Co se stalo? Co se stalo? Ibrahimе, kde je nepřítel?“

Serdar sesedl z koně, políbil zemi před vznešeným, daury drtícím pánem a rozechvěle pravil: „Není jinde síly a moci, jen u slitovného a milosrdného Alláha.“

Bitva u Moháče, jak ji vyprávěl Sejfi

Sejfi, kterého bitvy velice zajímaly, ale knihy ho zajímaly ještě více, si o této události přečetl všechno. Věděl, co psal jistý daurský mulla Brodericus, biskup, který tam prý tehdy byl a jen zázrakem uprchl. Přečetl i turecké dějepisce; to, co psali Mustafa Dželalzade a učený Kemalpašazade, ba dokonce přečetl i deník sultána Sulejmana.

Ti nemluví o Belzebubovi, ale všichni tvrdí, že po prvním velkém výstřelu z děla od Maďarů zaútočila jízda modlářů v brnění tryskem na rumelijské vojsko a pře-

kvapení spahijové se ani nemohli dát na útěk, protože za nimi byl terasovitý vrch a mezi nimi se tlačili obchodníci a nejrůznější povaleči, takže nastal naprostý chaos. Rozestoupili se tedy před vepřožrouty na dvě strany a vyslali posla k pašovi Ibrahimovi, aby přijel, protože je zle.

Za pohanskými jezdci se řítily pomatení pohanští pěšáci vykřikující jméno proroka Ježíše (necht' je šťasten u trůna Alláhoval!), ale pomíchali se s vlastní jízdou, mezi tím na ně stříleli tüfenkčijové a k tomu je z levého křídla napadl bej Chosrev s armádou bosenského sandžaku.

Tehdy prý zaútočili frengijští vojáci na janičáře a na dělové pozice, ale nedokázali vyšplhat na kopec. Janičáři do nich stříleli, děla také, ale ta marně, protože byla příliš vysoko, a koule tak létaly daleko za frengijské vojsko, avšak kouř jim škodil víc, jelikož byl nesnesitelně dusivý a hustý, nebylo vidět než na deset kroků.

Nakonec přijel na zpěněných, smrtelně znavených koních anatolský armádní sbor. Paša Behram zprvu nevěděl, co má dělat, protože neviděl celé bitevní pole, potom si všiml, že na pravém křídle, mezi osmanským dělostřelectvem a lesem, je volná silnice vedoucí k Budínu, jel tedy oklikou a setkal se s maďarskou jízdou, která se vyhýbala dělům a střelcům. V černém davu se valili vpřed, jenže Anatolští je zatlačili zpět, bylo jich totiž mnohem víc.

To už na tržišti boje vydražoval vyvolávač smrti duše velice lacině. Rebelští ěauři uviděli obraz svého života v zrcadle šavlí, bojiště se jim stalo těsným, a začali prchat

a pravověrní bojovníci za nimi. Obklíčili ukázněné a statečně se bránící české a alamanské pěšáky a všechny je pomaloučku postříleli a posekali, u jezdců dostihli vepřozrouty v pancířích, protože obrnění koně se hodili jen k útoku, ale když bylo třeba utíkat, obilí života jejich jezdců bylo rozsypano do ohně zatracení.

Lehká jízda prchala rychle, jenže se záhy setkali s bejem Bálím a jeho akindžijové ji poslali k šenkýřům smrti, kteří ji nechali vypít víno Gehenny.

No. Takhle mi to říkal v Istanbulu dobrý Sejfi, když jsem byl ještě malé dítě, ale já jsem viděl, že se přitom usmívá jako ten, kdo ví to, co ví. Bylo mi to už tehdy podezřelé.

Říkal, že to vyčetl z knih. Ale dějepisci to přece neviděli ani u toho nebyli, opozdil se i Sulejman Veliký a Brodericus byl nevěřící pohan. Jenže já jsem v pětikostelském hradě a na bazaru mluvil s takovými řádnými, poctivými, pravověrnými janičáři-veterány, kteří stříleli na Belzebuba z první linie a více jich shodně přísahalo na jméno Proroka a na meč Alláha, že je to všechno pravda.

Navíc ani Sejfi nic neviděl, protože mu tehdy hospodyně a milenka faráře v Szekcső vyměňovala na čele mokré obklady. Komu tedy máme věřit?

To ví Alláh, který všechno vidí a všechno slyší. On je svědkem všech věcí.

Smrt rebelských prasat

Večer dorazili do Szekcső s několika maďarskými jezdci král Ludvík, Pauli Tumor a Džurdž Zápolský. Přijeli za

prudkého deště, byli začmouzení a zakrvácení, Ludvíka museli z koně sundat, protože krvácel dokonce na dvou místech, byly by ho střely zabily, kdyby je dobrý pancíř nezadržel.

Vešli k Sejfimu do farářova domu, přinášeli krále, Pauli Tumor si sundal ve dví přeseknutou přilbu a s ní šly i vlasy, které nějaká šavle uřízla. Kdoví, kde se bil, vždyť na bojišti se nemohl potkat s muslimskou šavlí; určitě mu rozrazil hlavu Belzebubův ocas s železným hákem. Džurdž neboli Jiří Zápolský nebyl zraněn. Byl podvelitelem Pauliho Tumora a bratr sedmihradského vajdy Jana Zápolského. Tento Jan Zápolský kladl svému bratrovi na srdce: „Můj milý bratře Jiří, ať zvítězíte nebo ať prohrajete, po bitvě každopádně Ludvíka zabij, protože potom bude koruna moje a všechna frengijská prasata budou vzdávat hold mně!“

Kromě toho i Ferdinand, sultán alamanských prasat, vehementně prosil tohoto Džurdže Zápolského: „Milý Džurdži, znič Ludvíka jakoukoli formou a potom budu maďarským sultánem já, jelikož je o tom smlouva, že když Ludvík zemře, bude jeho země podle švagrovského práva patřit mně, podlému Ferdinandovi. A když mě, Jiří, poslechněš a krále pěkně zničíš, udělám z tebe v Uhrách velkovezíra a odměním tě velkými majetky.“

Tak byl tento císař Ferdinand nenasytný a pošetilý.

Ve vsi Szekcső padal prudký letní déšť, byla noc, voda z rákosových střech stékala mezi domy do blátivých louží a v černém nebi plakali démoni.

„Rozdělej rychle oheň, chlapče Sejfi,“ řekl Pauli Tumor a Sejfi skočil k peci, protože mu bylo líto mladého krále, a protože mu vyhrkly slzy, když uviděl utrmáčeného a zdrchaného arcibiskupa. Celý den se mu honilo hlavou, jestli bude zatracen, když umře, nebo jestli se Alláh slituje a z bitvy ho zachrání.

Přiběhla i hospodyně, aby ohřála nějaké jídlo a kněz pomáhal sundat z krále proděravělý pancíř a poté začal vínem opatrně vymývat rány. Venku nastal velký hluk, čím dál více prchajících vojáků hledalo útočiště v zabláceném a tmavém Szekcső. Páni a kdo mohl, šli do domů, mnozí se sušili na půdě, upadali do spánku ve stáji nebo vykrváceli v zahradě.

Pauli Tumor a intrikánský Jiří jen seděli, dívali se na unaveného Ludvíka a hovořili maďarsky. Divoká řeč se drsně převalovala sem a tam, někdy poštekávala vztekle, ale tiše, jindy se teple ohýbala a oplétala duši, Sejfi sice slovům nerozuměl, ale cítil, kdy popohánějí jídlo, protože musí spěchat dál, a kdy Jiří, druhý pán, lže.

Hřmělo se a blýskalo, ale v místnosti bylo teplo, oblečení schlo, hlava krále občas poklesla pro ztrátu krve, Pauli Tumor řekl něco, čehož začátek se houpavě pozvedával a konec zas pomalu plaval, nahnul se nad Ludvíka, vyšel do deště a šel k domu soudce. Sejfi za ním vyběhl, aby ho zadržel, neboť Alláh, u něhož není minulost ani přítomnost, mu dal pocítit tíhu Zla v místnosti, ale Pauli Tumor ho jen vlídně uchopil za rameno a kráčel dál, Sejfi se tedy vrátil do domu, posadil se a tehdy se pan Jiří

tříkrát nadechl, tříkrát něco zasyčel jazykem padlých andělů, maďarsky, král překvapeně vzhlédl a také odpovéděl, na to pan Jiří vytáhl rovnou trojsečnou dýku a tříkrát ji vrazil královi do boku, protože ho o to žádali dva, kteří si byli vzájemnými nepřáteli.

Kněz a žena prchali, Sejfi s pláčem letěl do soudcova domu.

„Pane můj, pane arcibiskupe, pane arcibiskupe, král umírá!“

Pauli Tumor utíkal na faru, ale už cestou vytáhl mohutnou, od krve začernalou, různě zohýbanou čepel, vřítel se do domu, pan Jiří odrazil ránu zprava, ale jeho dýka se zlomila, Pauli Tumor mu pak zleva odvrácenou rukou usekl paži a nad pancířem ho bodl do krku. Dva lidé pana Jiřího skočili dovnitř, jenže arcibiskup každého z nich zabodl, hned jak vstoupili, ale třetí ho potom otevřenými dveřmi z deseti kroků střelil kuší přes pancíř do hrudi a arcibiskup padl naznak.

Sejfiho slzy se mísily s deštěm, lidé pana Jiřího a Pauliho Tumora přibíhali s křikem odevšad a pustili se meči do sebe, rolníci do nich bodali vidlemi a tloukli je pěstmi, v dešti a ve světle blesků se navzájem škrtili, váleli se v loužích a v blátě, v jedné stáji začala hořet sláma, venkovanky s rozpuštěnými vlasy prchaly a Sejfiho našli druhý den v horečce a v mdlobách akindžijové uhánějící kolem.

Druhá část

Rodina Ísy

Světlo

Záleží snad na tom, jak se to stalo? Asi jen tolik, jako když se v zimě za chumelení na rohu kláštera zakymácí sněhová vločka. Vzdušný vír ji drží nahoře, spadne o něco později, chvíli ji sledujeme s velkými obtížemi, neboť se neliší od ostatních, ačkoli zblízka má jistě jinou formu než její druhové.

Osud je jeden. Asi tak, jako Alláh vidí všechno najednou i zvlášť, jako je pro Alláha každý člověk důležitý, ačkoli shora jsou všichni stejní. Sníh roztaje, znovu nasněží, a i to roztaje. Alláh je mocný.

Jak to, že nevěříte v Boha? Když jste byli mrtví, On dal vám život, potom vás usmrtí a posléze znovu oživí, a na konec budete k Němu navraceni.

Tak mi Sejfi recitoval 28. verš 2. súry; nyní už odešel i on, protože se stalo, jak řekl. A já ho budu brzy následovat. Ale nyní jsem tu, plně ponořený do tohoto psaní, venku je zima a večer, dívám se na tebe ve slabém světle, dobrý efendi, kmitá mi po obličeji, jak knot tiše saje z lampy lněný olej a občas zapraská.

Askeri

Pocházím od slavných předků, byli to bojovníci z dávných časů, když ještě žil můj národ na kamenitých pastvinách Anatólie a v pohraničí bojovali s říší, která zůstala z obrovského Růma a byla mocná i v době úpadku. S Byzancí.

Moji předkové se narodili jako svobodní lidé, neplatili daně, jezdili na koni, s dalšími hlavami rodu šli dobrovolně bojovat za svého pána a dostávali část z kořisti. Co získali, to ubránili, co dali, to dali z vlastní vůle, dovedli se pomstít, se zbraní žili a zbraní umírali. I já jsem se narodil jako askeri.

Mým prapradědem byl paša Jahja, který byl hrdinou nad hrdiny. Žil za velkého sultána Mohameda, kterého nazývali el-Fatih, Dobyvatel, protože on osvobodil a obnovil Istanbul, nechal jej osídlit pravověrci a různými dalšími lidmi. Ano, protože šáh Velký Mohamed byl dobrotivý. Pozval i dhimmi, tak nazývají ty, kteří ještě nedosáhli islámu, protože jsou zatím jen židé nebo křesťané, ale je třeba je bránit, jelikož mají svaté knihy: znají Tóru a Evangelia, a proto už nyní uctívají mnoho proroků víry. Mohamed Dobyvatel byl tolerantní, protože věděl, že i Alláh odpouští.

Istanbul se stal jeho sídlem, a postavil si v něm palác pro sebe, své spolubojovníky a veškeré své služebnictvo. Tady, v Serailu, vyrůstal můj prapraděd Jahja, protože osiřel a panovník se o něho chtěl postarat. Pod pevnou rukou tělesných strážců agů se učil udatnosti, od mou-

dré ulémy náboženství, později, protože měl urozený původ, byl přijat do šlechtické tělesné stráže a poté sultána všude doprovázel. Mohamed Veliký ho měl rád, protože byl tichý a nenáročný.

Když při italském vylovení prokázal velké služby, dostal v izmirském sandžaku timárský majetek vynášející ročně dvanáct tisíc akče. Milý efendi, je možné, že až budeš toto číst, už budou majetky rozdělovány jinak a jinak se budou nazývat; proto věz, že v mé době vynášel timárský majetek ročně nejvýš dvacet tisíc akče. Patřil k malým majetkům. Velké majetky nazýváme ziamety, sultánovy obrovské majetky jako chasy, ty vynášejí ročně přes sto tisíc akče. Šťastný věřící, ale i raja, kteří můžou žít na chasech!

Můj prapraděd Jahja si mohl pěkně žít ze svého timárského statku, protože s penězi zacházel šetrně a dohlížel na rolníky, ale jemu to bylo málo. Připojil se jako společník k vybavení malé pirátské lodě a tato rychlá loďka plavala tak svižně po Egejském moři mezi Izmiřem a Rhodosem, ostrovem pohanských johanitských rytířů, že se Bůh usmíval nad její pílí a hojně odměňoval její šikovnost. Někdy můj prapraděd prodal na izmirském trhu s otroky najednou i deset křesťanů, nemluvě o množství drahého hedvábí, vína, zbraní, voňavek, o které se mohli lodní společníci podělit v letních měsících, když se benátští kupci plavili mezi Sýrií, Egyptem a frengijskými zeměmi.

Zákon zavazoval mého prapraděda Jahju k tomu, aby ze svého majetku poskytl čtyři dobře vyzbrojené jezdce

a s nimi jel do boje, když ho sultán povolá, ale on platil dvacet obrněných jezdců džebelijů vyzbrojených mečem, kopím a lukem, protože na to měl peníze. Jeho vážnost vzrostla. V Izmiru vlastnil velký dům, oženil se s dcerou arménského obchodníka s olivami, u kterého obvykle zpeněžovali svoji kořist, a nyní už nebyl považován jen za udatného člověka, ale i za majetného a vlivného. Izmirský místodržitel, bej, počítal s jeho pomocí, jelikož věděl, že má přátele v istanbulsém Serailu, a proto navrhl, aby mu byl přidělen majetek ziamet, který se uvolnil kvůli úmrtí a vynášel ročně čtyřicet pět tisíc akče. Dobrý efendi, to obnáší sedm set padesát zlatých forintů, za což můžeš dnes v Pětikostelí pořídit deset hezkých patrových domů se zahradou nebo třicet arabských plnokrevných ořů, kteří silou připomínají máridy s jiskřícím sluncem v očích a podobají se tak těm, na nichž jezdili do bitvy staří kalifové; nebo můžeš za tyto peníze koupit sto padesát mohutných volů, které můžeš zapřáhnout do vozu, můžeš s nimi orat nebo je nechat táhnout děla, pokud jsi vojevůdce.

Můj prapraděd získal majetek ziamet, potom si vzal do nájmu vybírání cla v izmirském přístavu, jenže tímto počínaje mu zástupce místodržitele, sandžakbej, začal usilovat o život, neboť cítil soupeřivost jeho a své moci. Podnikl všechny možné kroky, aby Jahja upadl v nemilost, avšak tehdy došla Padišáhovi Mohamedu Dobyvateli trpělivost s pikli trapezuntského císaře a černomořskému Trapezuntu vyhlásil válku.

V 865. roce Hidžry, který zbožňovatelé Ježíše nazývají rokem 1461, vjel můj prapraděd na koni v čele třiceti pěti džebelijů do tábora Velkého Pána. A hle, ve válečné výpravě se vyznamenal. Byl u obsazení Sinopu a po obléhání Trabzonu mu Sultán Dobyvatel nechal zvýšit příjem a zanedlouho dostal sandžak v Rumelii; stal se bejem a zástupcem místodržitele Nikopole, jeho znakem se stal tug s koňskou oháňkou, zlatou koulí a pŭlměsícem.

Tady bránil linii Dunaje před valašskými křesťany číhajícími na severním břehu, ale i on sám organizoval výpady, jeho majetek se stále zvětšoval, a s ním rostla i jeho důstojnost; přátelství takového člověka je přece cenné, a tudíž bylo na sultánově dvoře stále více těch, kteří ho podporovali. Tak se stal můj prapraděd místodržitelem celé Anatolie, s tím zároveň pašou a bejlerbejem a na jeho tugu se pohupovaly už dva černé koňské ohony. Od té doby byl až do konce svého života silnou oporou říše. I když mu někdy jeho pověření vzali a cestoval po říši, jak se měnila místa jeho úřadu, za života Mohameda Dobyvatele získal třikrát rumelijské místodržitelství a po smrti sultána Mohameda, za vlády jeho syna sultána Bajezida se stal vezírem v nejvyšším dívánu, v sultánově radě.

Syn paši Jahji, můj praděd Báli, nazývaný Kodža Báli, vyrůstal v uherském pohraničí. Jeho školou byly dvůr paši Jahji a bojiště. Stal se nejprve bejem Smeredeva, potom, jako jeho otec, rumelijským bejlerbejem, místodržitelem západní poloviny říše, což byla velká čest, protože

toto je země Rúm, které frengijští říkají Roma nebo také Řím. Neboť Osmanská říše není ničím jiným než pánem světa — než Alláhem chráněnou Římskou říší, která již našla pravou víru.

Tak mi to vyprávěl Sejfi, protože můj otec Jusuf byl s námi v Istanbulu jen zřídka. Všechno vím od Sejfiho.

Syny Kodži Báliho byli Báli a Mehmed, o kterých jsem již vyprávěl. Bálimu v dětství říkali Küčik Báli, tedy Malý Báli, aby ho odlišili od jeho otce, a toto jméno mu už zůstalo, ale na památku svého děda přijali oba jméno paši Jahji a nazývali se Jahja-paša-Oglu Báli a Jahja-paša-Oglu Mehmed, což znamená syn paši Jahji. Oba dva, Báli i Mehmed, byli mými dědy. Báli proto, že mě, Ísu, vychovával jeho syn bej Derviš v budínském vilajetu, ve městě Pětikostelí, tady, kde byly kdysi Uhry.

Odporný Ferdinand

Sultán Sulejman se zaradoval, když po bitvě našli Sejfiho v Szekcső. Také vojvodovi Kurdovi vrátil majetky ziamet u Bělehradu, které mu v prchlivém hněvu vzal, když mu vyděšený Kurd po svém návratu oznámil ztrátu učeného malého pážete. Avšak z toho, že král Ludvík zemřel, Sulejman radost neměl, protože si nechtěl podmanit Uhry. Lepší by byl žijící král, který se mu podvolí a bude platit daně, a potom ať si žije v pokoji ve své zemi a pomáhá živit bojovníky při tažení proti Vídni. Velký sultán totiž věděl, že Maďaři a Chorvaté jsou zdatní lidé, dobří vojáci, byt' neohrabaní, a přál si, aby tak silně vě-

řili v jednoho Boha, jak tvrdohlavě lpí na svých modlách a na kříži, na tomto ohyzdném nápadu. Ale aspoň znají Evangelia! To přece jen něco znamená. Je to víc, než kdyby věřili v mágy jako Afričané, Číňané, beduíni, Hindové nebo divoši v Novém světě. Takto znají alespoň část Svatého učení a snadněji se obrátí; jsou jen o málo horší než šitští mohamedáni. Proto si zaslouží ochranu, jsou to dhimmijové, jako židé, i když je ve vzteku někdy nazýváme ďaury. Ale za nimi — za státem Maďarů — je země alamánských německých psů! Ta je hnízdem satanského zla, které tak hyzdí zemi jako housenka zrady na sněhobílé růži věrnosti.

Sulejman Veliký proto nechal kopyty svého koně obšťastnit Uhry, tuto blátivou, deštivou, neradostnou državu, aby přinesl víru, dostal se k Vídni a obsadil ji, a odtamtud potom pronikal dál a dál, aby všechna fren-gijská města připojil k Bohem dobře chráněné říši. Tak to Sejfi četl v knihách velkých osmanských dějepisců.

Nedalo se nic dělat, Ludvík zemřel, bylo třeba najít nového uherského krále. A tím se stal Jan Zápolský, jenž do tlamy koně vzpoury hodil uzdu poslušnosti. Podrobil se Padišáhovi.

Jenže tu byl Ferendus, ten německý pes! Ferdinand, bratr mocného a zlovolného španělského císaře Karla. Ferdinand, do jehož zadnice nacpal Ďábel bodlák ctižádostivosti a do srdce mu nechal natéct jedovatou slinu neklidné hamižnosti. Tento Ferdinand neměl klidu a pravil, že sultánem Maďarů je on a žádný Zápolský, a tuto

šílenost namluvil mnoha maďarským mocipánům. Maďaři se rozpoltili, jedna polovina držela houževnatě s králem Zápolským, jehož moc se soustředila ve východní polovině země, druhá část se naopak přidala k pošetilému Ferdinandovi. Ale nejvíc bylo těch, kteří krále střídali. Tu se u Zápolského klaněli Padišáhovi, tu zas u odporného Ferdinanda hladili pozadí příšery vzpoury.

Archandělé

Od večera po bitvě měl Sejfi celé dny horečku a byl napolo v bezvědomí. Spalovala ho taková horkost, že se z mokrých látek, které mu přikládali na hlavu a na hrud', jen kouřilo. Nad ním jako supi soudu kroužily úděsné sny, potom na něho sestoupil mír, to když se mu zjevil drsný Pauli Tumor a vlídně ho volal jménem, pak všechno zase ztěžklo a Sejfimů se zdálo, že se arcibiskup se střelou v hrudi pře s Alláhovými anděly.

„Pauli Tumore,“ ozval se anděl, jehož křídla byla jako duha a na perech se modraly tisíce pavích očí, „snad nám nechceš říci, že bys takhle dopadl i tehdy, kdyby sis pod náprsní brnění vzal drátěnou košili, jak je to zvykem?! Byl jsi nezodpovědný.“

„Gábriéli, ty jsi nejdobrotivější stvoření Alláhovo, ale vojenským přípravám nerozumíš,“ odvětil Pauli Tumor. „Od té doby, co mají lidé v rukou pušku, si na sebe můžeme vzít všechno možné, puška to z padesáti kroků prostřelí. Drátěná košile by mi jen ztížila boj zblízka a proti meči a kopí stačí plechový kryt.“